

62. заседание

Четвъртък, 10 април 1924 година

(Открито отъ подпредседателя Н. Найденовъ, въ 15 ч. 40 м.).

Председателстваващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Моля г. секретаря да провери по списъка присъстваващитъ г. г. народни представители.

Секретарь А. Пиронковъ (д. сг): (Прочита списъка. Отъ заседанието сж отсъствуваха следнитъ народни представители: Ангеловъ Йорданъ, Атанасовъ Никола, Баевъ Христо, Возвелиевъ Константинъ, Буровъ Атанасъ, Василевъ Григоръ, Волевъ Борисъ, Вълчевъ Ангелъ, Георгиевъ Кимонъ, Дамяновъ Владимиръ, Джидровъ д-ръ Петъръ, Дончевъ Георги, Ивановъ Пани, Кабакчиевъ Христо, Каишевъ Атанасъ, Калчевъ Панайотъ Тинчевъ, Кандулковъ Димитъръ, Караивановъ Иванъ, Костурковъ Стоянъ, Кънчевъ Кънчо, Максимовъ д-ръ Никола, Мариновъ Владиславъ, Молговъ Владимиръ, Нейчевъ Адамъ, Никифоровъ Стоянъ, п. Николовъ Маринъ, Петровъ Койчо, п. Петровъ Сребренъ, Савовъ Николай, Салунджиевъ Никола, Славовъ Крумъ, Стефаневъ Петъръ, Стойчевъ Пендо, Тарашмановъ Никола, Терзиевъ Иванъ, Чакаровъ Стефанъ, Чепмеджиевъ Григоръ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола и Яламовъ д-ръ Георги)

Председателстваващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Отъ 247 души народни представители присъствуватъ 120. Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристъпимъ къмъ дневния редъ, има да направя нѣкои съобщения, на първо мѣсто за отпуски, които председателството е разрешило на нѣкои г. г. народни представители, а именно:

На г. Георги Чернооковъ — 1 день;

На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 3 дни;

На г. Владимиръ Дамяновъ — 2 дни;

На г. Никола Тарашмановъ — 4 дни;

Освенъ тѣзи заявления, въ бюрото сж постъпили и такива отъ народнитъ представители: г. г. Владиславъ Мариновъ, Христо Поповъ и Пани Ивановъ. Понеже сж исканитъ отпуски се надминава предѣлътъ, до който може председателството да разреши отпускъ, затуй ще ползва на гласуване тѣхнитъ заявления.

На първо мѣсто заявленияето отъ народния представителъ г. Владимиръ Мариновъ, който иска 18-дневенъ отпускъ по важни домашни причини. Досега той се е ползвалъ съ 20 дни отпускъ. Споредъ сведенията, които ми се даватъ, тѣзи 18 дни той е употребилъ като свидетелъ по метежнически дѣла. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се разреши на народния представителъ г. Владимиръ Мариновъ 18-дневенъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Христо Поповъ моли да му се разреши 20-дневенъ отпускъ по семейни и земеделско-стопански причини. Досега той се е ползвалъ съ 5-дневенъ отпускъ. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се разреши на народния представителъ г. Христо Поповъ исканиятъ отъ него 20-дневенъ отпускъ по посоченитъ въ заявленияето му причини, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Пани Ивановъ моли да му се разреши 15-дневенъ отпускъ по болестъ, обаче медицинско свидетелство не е представилъ.

Д-ръ Н. Кормановъ (д. сг): Г. Пани Ивановъ бѣше боленъ отъ пневмония и днесъ излѣзе отъ болницата.

Председателстваващъ Н. Найденовъ: Досега той се е ползвалъ съ 22 дни отпускъ. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да се разреши на народ-

ния представителъ г. Пани Ивановъ 15-дневенъ отпускъ да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Въ бюрото на Народното събрание сж постъпили:

Отъ Министерството на общественитъ сгради, пътищата и благоустройството — законопроектъ за измѣнение на чл. 8 отъ закона за трудовата повинность и

Отъ Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ — предложение за одобряване постановленията на Министерския съветъ за отпушане безплатно желѣзни релси на общинскитъ управления на с. Енчовци и с. Пчелинци, на Тръвненското градско общинско управление, на общинското управление въ с. Връбница, Софийска околия, и на Селско-Рѣчското общинско управление, Дръновска околия.

Този законопроектъ и това предложение ще бждатъ раздадени на г. г. народнитъ представители и ще бждатъ поставени на дневенъ редъ.

Г. г. народни представители! Ще пристъпимъ къмъ разглеждане точка първа отъ дневния редъ, а именно: второ четене законопроекта за допълнителни извънбюджетни (свръхсметни) кредити къмъ редовния бюджетъ на държавата за 1923/1924 финансова година, на обща сума 118.020.000 л.

П. Петковъ (з): Г. председателю! Моля Ви се, преди дневния редъ искамъ думата.

Председателстваващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Петковъ.

П. Петковъ (з): Подадени сж нѣколко питання къмъ г. министра на вътрешнитъ работи отъ страна на земеделската парламентарна група. Става цѣла недѣля, откакъ г. министърътъ на вътрешнитъ работи не отговаря. Съгласно чл. 60 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, надлежитъ министри сж длъжни да отговорятъ на питанята най-късно въ следующето заседание. Би било желателно г. г. министритъ да отговорятъ навреме, особено тогава, когато се касае за такива крупни въпроси, каквито сж въпроситъ за свободата на събранията, за интeриранията, за арести и т. н. Азъ моля г. председателя да помоли респективния министъръ да отговори на въпроснитъ питання, подадени отъ земеделската парламентарна група.

Председателстваващъ Н. Найденовъ: Понеже сега г. министърътъ на вътрешнитъ работи го нѣма, азъ ще го помоли да отговори на направенитъ питання.

Моля г. докладчика да направи своя докладъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Комисията разгледа законопроекта за допълнителни извънбюджетни (свръхсметни) кредити къмъ редовния бюджетъ на държавата за 1923/1924 финансова година на обща сума 118.020.000 л. и направи известни измѣнения въ него. Комисията, като обсъди направенитъ нови искания отъ известни министерства за неправилно изчислени по-рано цифри, възприе известни суми, които бѣха искани, да бждатъ вмѣкнати въ този законопроектъ и по тоя начинъ допълнителнитъ извънбюджетни кредити вмѣсто на 118.020.000 л., както е въ законопроекта, ще възлѣзатъ на обща сума 126.520.000 л., или съ едно увеличение отъ 8½ милиона лева.

За направенитъ промѣни, именно за вмѣкнатитъ нови пера, ще дамъ обяснения при самото четене на всѣки отдѣленъ параграфъ.

Най-напредъ ще прочета заглавието, което съ туй измѣнение става така: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнителни извънбюджетни (свръхсметни) кредити къмъ редовния бюджет на държавата за 1923/1924 финансова година на обща сума 126.520.000 л.“

Х. Майеръ (д. ср): Г. докладчикътъ каза, че имало нѣ-какви измѣнения. Въ такъвъ случай въ заглавието на законопроекта трѣбва да фигурира оная сума, която приема комисията.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): Сумата 126.520.000 л. е тая, която приема комисията.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Азъ ще гласувамъ заглавието на законопроекта съ сумата, която комисията е приела. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): (Чете чл. 1, дѣлъ „Царски дворъ“ — вж. приложение № 34, Т. I)
Комисията прие чл. 1 и дѣлъ „Царски дворъ“ отъ сѣщия членъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 1 отъ законопроекта, заедно съ дѣлъ „Царски дворъ“ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): (Чете дѣлъ „Народно събрание“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)
Комисията прие този дѣлъ безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣлъ „Народно събрание“ отъ чл. 1, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): (Чете дѣлъ „Министерство на външнитѣ работи“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)

Тукъ комисията прибави следното: (Чете)
„Българска православна църква.
„По § 22. Помощъ за издържане духовнитѣ семинарии — 900.000 л.“

Първоначално е отпусната една помощъ за семинариитѣ въ Пловдивъ и София отъ 1.700.000 л., обаче съ увеличението заплатитѣ на персонала, което стана презъ лѣтото общо за всички служащи, и тукъ се е наложило едно увеличаване на разходитѣ; главното перо, прочие, произхожда отъ това увеличение на заплатитѣ. Комисията възприе да бѣде отпусната помощъ отъ 900.000 л., на който размѣръ се съгласи и Св. Синодъ. Моля да се приеме туй перо тѣй, както го докладвахъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Петковъ.

П. Петковъ (з): По § 17 — „за защита на българскитѣ народни интереси“ — е опредѣленъ допълнителенъ кредитъ отъ 2.000.000 л. За миналата година сѣ изхарчени 7.000.000 л. Онова, което е опредѣлено въ Министерството на външнитѣ работи по параграфъ въ миналото, е 6.000.000 л. Азъ не виждамъ какви извънредни нужди сѣ накарали правителството да даде 3.000.000 л. повече тогава, когато даже перото 6.000.000 л. се намираше за напълно достатъчно. Разбира се, че азъ не съмъ на мнението на г. Теодоръ Теодоровъ, който по-рано заявяваше тукъ, че този кредитъ отъ 6.000.000 л. билъ просто прѣскане на държавни пари, защото г. Теодоръ Теодоровъ, въпрѣки това, което заявяваше тогава тукъ, въ Народното събрание, и не позволи да му се отговори, знае най-добре защо се изразходватъ тия пари по § 17, които сѣ изразходвали поради едни преговори, които най-напредъ започна той като министъръ-председателъ.

Г. Теодоровъ (д. ср): Имате въшка. Въ мое време такъвъ параграфъ не е имало.

П. Петковъ (з): Не мога да говоря повече, г. Теодоровъ, но азъ бѣхъ длъженъ да кажа това.

Г. Теодоровъ (д. ср): Лѣже Ви паметта, макаръ да сте младъ човѣкъ. Азъ Ви казвамъ, че въ мое време не е имало такъвъ параграфъ. Това е параграфътъ на Стамболийски.

П. Петковъ (з): Твърдя положително, че преговоритѣ бѣха започнати презъ Ваше време. Азъ не виждамъ защо тогава това, което бѣше 6.000.000 л., за миналата година става съ 1.000.000 л. повече, а сега шпосъ 2.000.000 л. — значи става 9.000.000 л.

Нѣкой отъ говориститѣ: За валутата.

П. Петковъ (з): За валутата е опредѣлена въ § 9 — „разноски по пренасяне суми въ странство и пр.“ — 12.000.000 л.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): То е друго перо.

П. Петковъ (з): Именно, то се отнася за пренасяне на суми въ странство. Не виждамъ кои причини сѣ заставили правителството да увеличи единъ точно опредѣленъ кредитъ. Знаятъ се нуждитѣ на държавата по тѣзи въпроси — тѣ сѣ 6.000.000 л. Защо се правятъ 9.000.000 л. и то само за една година, когато за настоящата година пакъ фигурира въ бюджета цифрата 6.000.000 л.?

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): Г-да! Въ комисията това се разисква и тамъ се намѣри, че действително тази сума, която се предвижда, е била необходима и е изразходвана за защита на народнитѣ интереси. Комисията безъ голѣми дебати възприе да се вмѣкне това перо въ извънреднитѣ кредити, защото действително е отишло и отива въ защита на народнитѣ интереси. И подчертавамъ, че сумата е въ български левове, а не въ златни.

П. Петковъ (з): Да, тя е въ български левове.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Какво предлагате, г. Петковъ? Правите ли нѣкакво предложение?

И. Лѣнарски (д. ср): Нищо не предлага, иска само обяснение.

П. Петковъ (з): Не, искахъ само да кажа туй.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣла „Министерство на външнитѣ работи“ отъ чл. 1 заедно съ новия дѣлъ „Българска православна църква“ тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): (Чете дѣлъ „Дирекция на народното здраве“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)
Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣла „Дирекция на народното здраве“ отъ чл. 1 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): (Чете дѣлъ „Министерство на народното просвѣщение“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)
Комисията го приема безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣла „Министерство на народното просвѣщение“ отъ чл. 1 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ср): Тукъ комисията прибави новъ дѣлъ „Министерство на финанситѣ“, съ следното съдържание: (Чете)
„По § 76. Добавъчно възнаграждение и 50% — 60.000.000 л.“

Г. г. народни представители! За добавъчно възнаграждение и 50% имаше едно перо специално отъ 55.000.000 л. къмъ Министерството на войната. То е по § 53. Тази сума бѣше погрѣшно поставена въ дѣла „Министерство на войната“, понеже този кредитъ, искавъ първоначално въ размѣръ на 55.000.000 л., а впоследствие, следъ ново изчисление, коригиранъ на 60.000.000 л. ще отива въ сѣщностъ не само за Министерството на войната, а за всичкитѣ министерства. Затуй го вземахме оттамъ и го поставихме подъ рубриката „Министерство на финанситѣ“ съ редакцията: (Чете)

„По § 76. Добавъчно възнаграждение и 50% — 60.000.000 л.“

Къмъ него прибавихме забележка I, която гласи: (Чете) „Отъ кредита 60.000.000 л. ще се усилятъ кредититѣ по параграфитѣ за добавъчно възнаграждение и на другитѣ министерства, ако разрешенитѣ не сѣ имъ стигнали“.

Ще моля да се приеме този новъ дѣлъ въ този видъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни съ предложението на комисията тѣй, както го докладва г. докладчикътъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете дѣлъ „Министерството на правосъдието“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го приема безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣла „Министерство на правосъдието“ отъ чл. 1 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете дѣлъ „Министерството на войната“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)

Както казахъ преди малко, кредитътъ по § 53 се отнесе къмъ новия дѣлъ „Министерство на финанситѣ“, сѣщо — и забележка I. Осталалитѣ забележки ставатъ I, II, III и IV.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Господиновъ I.

Х. Господиновъ I (д. сг): Г. г. народни представители! Мене ми се вижда, че има едно малко безредие въ тази работа. Намъ ни се докладва единъ законопроектъ за свѣрхсмѣтни кредити по бюджета на държавата за 1923/1924 финансова година, когато бюджетътъ за сѣщата тази година е билъ разрешенъ съ постановления на Министерския съветъ и съ укази, които сѣ внесени за одобрение, обаче още не сѣ одобрени отъ Народното събрание. Преди тѣхното одобрение се внася на разглеждане и одобрение едно допълнение къмъ единъ неodobренъ бюджетъ. Това първо.

Второ, мене ми се струва, че тия закони за допълнителни свѣрхсмѣтни кредити, въобще за свѣрхсмѣтнитѣ кредити, би трѣбвало да бѣдатъ разглеждани отъ бюджетарната комисия, а не отъ финансовата комисия, защото бюджетарната комисия е въ течение, познава добре бюджета и тя най-вѣрно ще може да преценява нуждата и оправдателността на тия допълнителни свѣрхсмѣтни кредити.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Какво предлагате?

Х. Господиновъ I (д. сг): Да се разгледа законопроектътъ, следъ като се одобрятъ указитѣ за тримесечията и шестмесечията на изтеклата 1923/1924 финансова година. Това е едно допълнение къмъ ония кредити.

П. Петковъ (з): Много право.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Тѣзи кредити сѣ отдѣлни отъ ония, които сѣ отпуснати съ укази. Съ тѣхъ тѣ нѣматъ нищо общо.

Х. Господиновъ I (д. сг): Туй е едно допълнение къмъ тѣхъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Ако се изпрати въпросътъ въ бюджетарната комисия, която се занимава съ бъдещето бюджетно управление, азъ смѣтамъ, че това нищо нѣма да допринесе. Тѣзи кредити сѣ отдѣлни кредити, отпуснати съ отдѣлни укази досега.

П. Петковъ (з): Най-напредъ трѣбва да се гласува бюджетътъ, че после допълнителнитѣ кредити, а ние правимъ обратното. Това, което каза г. Господиновъ, е право.

Министъръ П. Тодоровъ: Тя е една формална работа.

Н. Лулчевъ (с. д): Всѣ на формалности го ударихме!

П. Петковъ (з): Много голѣми формалности!

Министъръ П. Тодоровъ: Това сѣ пари, които сѣ изядени.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители които приематъ дѣла „Министерство на войната“ отъ чл. 1 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете дѣлъ „Министерство на търговията и пр.“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣла „Министерство на търговията и пр.“ тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете дѣлъ „Главна дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата“ отъ чл. 1 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣла „Дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата“ отъ чл. 1 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете дѣлъ „Главна дирекция на пошитѣ и пр.“ — вж. приложение № 34, Т. I)

Следъ § 7 комисията прибави следното: (Чете)

„По § 15. Пренасяне пощата по сухопътнитѣ пощенски трактове : 1,000,000 л.

„По § 20. Пътни и дневни пари : 300,000 „

„По § 26 б. Възнаграждение на раздавачитѣ : 300,000 „

„По § 28. Фуражни пари за междуселски куриери : 800,000 „

„По § 38. Възнаграждение на разни комисии . : 60,000 „

„По § 52. Пътни и дневни пари : 140,000 „

Министъръ П. Тодоровъ: Сега ли сѣ предвидени тия работи?

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Сега сѣ поискани, обаче тѣ сѣ изразходвани. Тази сутринъ ги разгледахме въ комисията.

Министъръ П. Тодоровъ: Какъ така, къде сѣ били досега?

Докладчикъ Г. Семерджиевъ: Не сѣ имали готови изчисления досега.

Моля да бѣдатъ приети тия параграфи както сѣ гласувани отъ комисията.

Министъръ П. Тодоровъ: Тия кредити не съмъ ги прегледъ и моля Парламента да не ги гласува сега. Оставете тия работи. Ще видя откъде-накъде се явяватъ сега наново. Нека се гласува текстътъ така, както е билъ порано. На какво прилича това?

Г. Пенчевъ (с. д): Откъде сѣ взели това нѣщо?

Министъръ П. Тодоровъ: Вземали сѣ го отъ тамъ, че пѣхой счетоводителъ не си е направилъ добре смѣтката и иска да вмъкне тия суми. Трѣбва такъвъ да поеме нуждата стговорност. Какво е това „пътни и дневни“ и не знамъ що? Оставете ги на страна!

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има предложение отъ г. финансовия министъръ да се гласуватъ кредититѣ

по параграфитѣ подѣ заглавие „Главна дирекция на пощитѣ“ и пр. безъ добавкитѣ, които е приела комисията и които се докладваха сега отъ г. докладчика.

Ще положи на гласуване предложението на г. министра на финанситѣ. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ дѣлъ „Главна дирекция на пощитѣ, телеграфитѣ и пр.“ отъ чл. 1 тѣй, както е въ законопроекта, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ П. Тодоровъ: Въ сжщностъ всички тия кредити сж резултатъ на невѣрни изчисления, представени отъ чиновницитѣ. Нѣкои отъ тѣхъ получиха своитѣ наказания за това, че не сж изчислили добре разходитѣ и сж представили фиктивни бюджети. Това не може да се търши. Тоя кредитъ, който искате, е резултатъ на сжщо такова невѣрно пресмѣтане.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Тогава съ сумата 2.600.000 л. следва да се намали сумата въ заглавието; следствие на това тя става 123.920.000 л.)

(Чете чл. 2 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 2 така, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 3 така, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 4 така, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. приложение № 34, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 5 така, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Пристапваме къмъ разглеждане втората точка отъ дневния редъ, а именно: второ четене законопроекта за обмѣняване всички касови бонове и банкноти, печатани въ Петроградъ, Берлинъ, Лайпцигъ, Мюнхенъ и Лондонъ, пуцани въ обръщение въ разни времена отъ Българската народна банка.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Комисията разгледа тази сутринъ законопроекта и направи известни измѣнения. Тѣ не сж голѣми и затова нѣма отдѣленъ писменъ докладъ. Комисията счете, че срокътъ за обмѣняването, който по досегашнитѣ наредби съ указъ № 82 отъ 6 декемврий 1923 г. бѣше до 15 априлъ т. г., е необходимо да бѣде продълженъ до 21 априлъ включително т. г. Друго измѣнение е направено въ чл. 3, дето безъ да ес измѣня сжщността, се измѣня само формата съ огледъ на измѣненнето, което стана въ закона за Българската народна банка.

Така измѣнениятъ законопроектъ има следния видъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за обмѣняване всички касови бонове и банкноти, печатани въ Петроградъ, Берлинъ, Лайпцигъ, Мюнхенъ и Лондонъ, пуцани въ обръщение въ разни времена отъ Българската народна банка“.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Ония г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта за обмѣняване всички касови бонове и банкноти и пр., така както се прочете отъ г. докладчика, моля да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 35, Т. I)

Комисията го прие безъ измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Моля г. министра на финанситѣ да ни каже дали не бихме могли да предвидимъ въ края на този чл. 1 да се обмѣнятъ и касовитѣ бонове отъ 1.000 л. златни съ дата 10 май 1916 г.? Наистина съ законъ отъ 1923 г. се даде единъ срокъ, въ който тия касови бонове да бждатъ обмѣнени, но голѣма частъ отъ тѣхъ не сж могли да бждатъ обмѣнени поради това, че въ далечнитѣ крайща на България законътъ не е билъ разгласенъ навреме и много хора сж пострадали отъ това незнание на закона. Държавата нѣма за задача съ такива едни законоположения да намалява имота на хората и да имъ причинява щети. Ако нѣма препятствие, да се вмѣне въ чл. 1 н това постановление. Азъ моля г. министра да се съгласи да бждатъ включени и тия бонове.

Министъръ П. Тодоровъ: Тоя срокъ е билъ продължаванъ вече.

Н. Пждаревъ (д. сг): Срокътъ е билъ до 1 августъ 1923 г.

Министъръ П. Тодоровъ: Свършено е отдавна съ тѣхъ. Само поради факта, че тукъ-таме се намиратъ нѣкои бонове, които не сж смѣнени по едно или друго съображение, да продължаваме наново срока или да даваме новъ срокъ, мене ми се струва, че е свършено неумѣстно. Бихъ желалъ работата да остане така, както е. Вѣрно е, че нѣкои сж пострадали, но не е вѣрно, че хората не сж знаели срока. Разгласено е било добре.

Н. Пждаревъ (д. сг): Толковъ повече тия касови бонове трѣбва да се включатъ тукъ, защото приличатъ на хилядолевовитѣ банкноти и много отъ неграмотнитѣ хора сж останали измамени.

Министъръ П. Тодоровъ: Много добре знаятъ хората кое е касовъ бонъ и какво е банкнота. По тия съображения утре може да се повдигне въпросътъ, защо въ този срокъ, за обмѣна на банкнотитѣ, който сега продължаваме до 21 априлъ, да не бжде до 28, до 30 априлъ, защото все ще има хора, които не ще могатъ да смѣнятъ своитѣ банкноти въ това време.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не сж срочни бонове и държавата съ своята сила и властъ не може да отнема имота на хората.

Министъръ П. Тодоровъ: Азъ смѣтамъ, г-да, да не се вч-щаме на този въпросъ, който отдавна е ликвидираниъ и нѣма защо съ тоя законъ, който урежда специална материя, да предвиждаме нови срокове за работа, която е отдавна свършена.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това е единъ касовъ бонъ (Показва го) Каква е разликата между хилядолевовитѣ банкноти и касовитѣ бонове?

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Милевъ.

Н. Милевъ (д. сг): Азъ искахъ думата по сжщия въпросъ, но погледнахъ отъ друга страна. Касае се за касовитѣ бонове, които бѣха смѣнени на 31 юлий м. г. Има нѣколко случая, известни въ Вѣдното министерство, които азъ имахъ възможностъ да забележа при едно последно пътуване въ Цариградъ. Има хора българи отъ народа, работници, които навремето съ спестенитѣ си пари сж взели касови бонове и не сж били осведомени за последния срокъ на тѣхното смѣняване и сж ги запазили. Има единъ случай съ българинъ занаятчия чакъ отъ централна Мала-Азия; другъ случай — единъ градинаръ въ Цариградъ запазилъ 9.000 л. Всяко досега се явява една сума отъ 30.000 л., която тѣ не могатъ да получатъ и която е едно спестяване, което тѣ сж правили, вѣрвайки въ българската държава и въ нейната пара, и което сега губятъ. Смѣтамъ, че нѣма да бжде прекалено, нито несправедливо, ако опълномощимъ г. финансовия министъръ да заповѣда или да предпише на Народната банка да бждатъ смѣнени

тѣзи касови бонове, макаръ че срокътъ е изтекълъ. Преди всичко въпросътъ се касе за една малка сума, и второ, касе се за сума на българи, български подданици или не, които сж имали тия пари като спестявания и които сега ги губятъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Какво бѣше Вашето предложение г. Пждаревъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Моето предложение е: къмъ чл. 1 следъ думата „Лайпцигъ да бждатъ прибавени думитѣ: „и касовитѣ бонове по 1.000 л. съ дата 10 май 1916 г.“

Министъръ П. Тодоровъ: Г. председателю! Този въпросъ е ликвидиранъ отдавна, и ако нѣкой иска да направи тая поправка — за да не страдатъ тия хора, нека внесе едно предложение за измѣнение на оня законъ, който е уредилъ тая материя. Това е съвсемъ отдѣлна работа. Нѣма защо да се смѣсватъ тия два свършено отдѣлни въпроси. Говори се за касови бонове, но тѣ сж различни. Направете едно такова предложение, то ще се дебатира и може би ще мине лесно, обаче тукъ нѣма защо да се вмѣква този въпросъ, г. Пждаревъ. Азъ моля да се приеме законопроектътъ така, както е. Не е работата за 20 или 30 хиляди лева. Ако много оправдателни искания сж постъпили въ Финансовото министерство, последното по своя инициатива може да види какво може да направи. Ако това не стане, г. Пждаревъ нека направи такова предложение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Поддържате ли предложението си, г. Пждаревъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Поддържамъ го.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Понеже има предложение отъ народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ да се прибави къмъ чл. 1 „и касовитѣ бонове отъ по 1000 лева съ дата 10 май 1916 г.“, ще го положа на гласуване. Моля, онѣзи г. г. народни представители, които сж съгласни да се направи въпросната добавка, предложена отъ г. Пждаревъ, да вдигнатъ ржка. Меншество, Събранието не приема.

Ще гласувамъ чл. 1 така, както се докладва отъ г. докладчика. Онѣзи народни представители, които приематъ чл. 1 така, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. приложение № 35, Т. I)

Въ този членъ комисията продължи срока като промѣни датата 14 априлъ на 21 априлъ.

Г. Нешковъ (д. сг): Срокътъ е малък, нѣма смисълъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Има смисълъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Нешковъ.

Г. Нешковъ (д. сг): Азъ моля г. докладчика и г. министра на финанситѣ да се съгласятъ този срокъ да бжде продълженъ.

Г. г. народни представители! Бѣхъ нѣколко дни въ провинцията, преди нѣколко дни бѣхъ въ гр. Пловдивъ, бѣхъ днесъ въ Народната банка. Маса народъ се трупя предъ гишетата на банката да обмѣнява банкноти. Абсолютно е невъзможно въ срока, който е продълженъ отъ комисията до 21 априлъ, да бждатъ обмѣнени всички банкноти. Азъ моля г. докладчика, моля и г. финансовия министъръ този срокъ да бжде продълженъ до 15 май. Дотогава ще има възможностъ да бждатъ обмѣнени всички банкноти безъ да се понесе рискъ отъ притежателитѣ на банкноти.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Лѣкарски.

И. Лѣкарски (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ поддържамъ направеното предложение за продължение на срока. Бѣхъ въ провинцията, въ нѣкои села отъ Кюстендилската околина, като напр. Трекляно, и можахъ да констатирамъ, че на населението въ планинскитѣ села не е известно, че се прави обмѣна на банкнотитѣ. Натъкнахъ се на таква случая, че нѣкои искатъ да спекулиратъ съ това положение и взематъ голѣми такси, за да направятъ замѣ-

ната на самото мѣсто, за да не оти́ва населението въ банкнотитѣ агентури и клонове да обмѣнява банкнотитѣ и да губи време. Ето защо моля да бжде продълженъ срока до края на м. априлъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Баралиевъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ се ползвавамъ отъ случая да ви обърна вниманието върху срока, който е опредѣленъ за обмѣната на банкнотитѣ.

Срока е извъредно кратъкъ. Вѣрно е онова съображение, което се изтъгна преди малко, че населението не е още достатъчно предизвестено, че става обмѣна на банкнотитѣ. И когато въ последнитѣ нѣколко дни се почна обмѣната на банкнотитѣ, това предизвика паника, всредъ населението въ селата и всички тръгнаха за града да си обмѣнятъ банкнотитѣ. Сжщото е и въ малкитѣ провинциални градове. Преди нѣколко дни азъ бѣхъ въ Севлиево. Вие ще видите, че Българската народна банка е просто окупирана ежедневно, но Народната банка банкноти за обмѣна и се явява голѣма паника. Възползувани отъ това частни търговци взиматъ непочтени комисисни, по 500—1000 л., за да смѣняватъ банкнотитѣ на хората, които иматъ нѣкои спестявания. Като имамъ предъ видъ всичко това, азъ апелiramъ къмъ г. докладчика и къмъ министра на финанситѣ да се продължи срока, за да не се създава излишно незадоволство и, за да не става ограбване на спестяванията на дребнитѣ съществуващи, които пѣматъ възможностъ да отидатъ въ града да обмѣнятъ своитѣ банкноти. Казахъ, че клоповетѣ на Народната банка, по липса на банкноти, сами ставатъ причина да не стане обмѣната въ предвидения срокъ. Споредъ моитѣ сведения самитѣ провинциални клонове на Банката сж донесли въ Финансовото министерство и Народната банка, че е абсолютно невъзможно обмѣната да стане въ тоя кратъкъ срокъ. Азъ моля да се продължи срока и се съгласявамъ съ предложението на г. Нешковъ той да бжде 15 май, макаръ и този срокъ да е малък, за да дадемъ възможностъ на населението да обмѣни своитѣ спестявания въ нови банкноти. Иначе ще се извърши една непочтена търговия.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Касателно срока ще кажа, че той трѣбва да се продължи до 15 май. Какви нареждания прави Народната банка за смѣняване на банкнотитѣ, това насъ не можеше да ни интересува дотогава, докогато не мине законопроектътъ презъ Камарата и не стане законъ. Вие виждате, че ние го разглеждаме на 10 априлъ, следователно, до сега нарежданията на Банката не сж били задължителни за носителитѣ на банкноти. Нарежданията и ще бждатъ задължителни за тѣхъ, когато законътъ влѣзе въ сила. Отъ датата на публикуването на този законъ до срока, който се предвижда въ него, трѣбва да се остави достатъчно време не за онѣзи, които бързатъ да смѣнятъ банкнотитѣ, а за всички, защото никой не е длъженъ да ги смѣни — когато ги е взималъ, взималъ ги е съ мисълта, че въ всеко време ще може да отиде въ Банката да получи тѣхната равностойностъ. Срокътъ не може да бжде опредѣленъ тѣй, че да бждатъ изненадани онѣзи, които по едно или друго съображение не биха могли да отидатъ въ банката да си смѣнятъ банкнотитѣ. Да се опредѣли срокъ 21 априлъ, както го е опредѣлила комисията, то значи да се насклятъ хората да бързатъ къмъ гишетата на банката за замѣняване на банкнотитѣ си. Това Народната банка не би трѣбвало да направи. Ние би трѣбвало да дадемъ възможностъ и на най-добретиятъ носител на банкноти да може да си ги смѣни. А пъкъ вие знаете, г. г. народни представители, че не всички банкноти сж тукъ у насъ, въ страната; много отъ тѣхъ сж далече отъ гишетата на банката и затова чрезъ самия срокъ не трѣбва да се създаватъ особени препятствия на тѣзи, които иматъ банкноти, за да ги обмѣнятъ. Смѣтамъ, че срокътъ 15 май не е дълъгъ, а е много разуменъ и моля г. министра на финанситѣ да се съгласи да бжде приетъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Срокътъ 14 априлъ е фиксиранъ на 16 декември 1923 г. съ указъ № 82. Оттогава е съобщавано на три пати

за това и у насъ, и въ чужбина чрезъ легацити; у насъ чрезъ околийскиятъ управления и общинитъ, съ задължителни непременно да се бие барабанъ и да се даде най-широка гласностъ на това съобщение. До днесъ не сж постъпили за обмѣна около 700 милиона лева отъ старитъ банкноти. Това е днешното положение. Една частъ, разбира се, нѣма да постъпи.

В. Ганевъ (д. ст): Какво губи държавата, ако се продължи срокътъ?

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст): Предъ видъ на това, че мнозина сж чакали последния моментъ, днесъ се трудатъ предъ гинетата и е трудно банкнотитъ да бъдатъ обмѣнени въ късна срокъ, който е даденъ. Нѣмамы нищо противъ, срокътъ да бѣде продълженъ, обаче не много, да бѣде до 1 май, съ което е съгласенъ и г. министърътъ на финанситъ. Тѣй че азъ предлагамъ срокътъ да бѣде продълженъ до 1 май.

Н. Марковъ (д. ст): Първи май е Великденъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! По чл. 2 се предлага измѣнение отъ народния представител г. Нешковъ. Неговото предложение, което се поддрѣпа и отъ народнитъ представители г. Баралиевъ и г. Пандаревъ е въ смисълъ предвидениятъ въ чл. 2 срокъ до 21 априлъ да се продължи до 15 май.

Второто предложение е отъ г. Лѣкарски, който предлага този срокъ да се продължи само до 30 априлъ. Къмъ това предложение се присъединява и г. докладчикътъ, понеже той предлага продължението да бѣде до 1 май.

И. Лѣкарски (д. ст): Присъединявамъ се къмъ предложението срокътъ да бѣде продълженъ до 15 май.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ П. Тодоровъ: Г-да! Достатъчно много време има за тази работа. Както каза г. докладчикътъ, още въ началото се вземаха всички мѣрки да бѣде известно на тѣзи, които сж въ чужбина и притежаватъ български банкноти. А никой не може да твърди, че нашето население не знае, че става обмѣна на банкнотитъ. Защо не е бързало, то е отдѣленъ въпросъ. Въ всѣки случай работата трѣбва да се ликвидира колкото е възможно по-скоро, защото въ зависимостъ отъ нея е извънредния бюджетъ на държавата. Не съществуваха никакви технически препятствия да бѣдатъ обмѣнени българскитъ банкноти, и ако напоследъкъ се трудатъ за обмѣна, то е вследствие особената психика, каквата иматъ нѣкои у насъ. Азъ смѣтамъ, че срокътъ, който се дава до 1 май, е предостатъченъ и моля да се приеме.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Ще положа на гласуване предложението на г. Нешкова, който предлага предвидениятъ въ чл. 2 срокъ да се продължи до 15 май. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни съ това предложение, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Ще положа на гласуване чл. 2 изцѣло. Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 2 тѣй, както се докладва заедно съ измѣнението, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст): Като се вземаха предъ видъ промѣнитъ, които станаха въ закона за Българската народна банка, на чл. 3 се даде следната редакция: (Чете)

„Чл. 3. — Стойността на необмѣненитъ до тая дата касни бонове и банкноти, изброена въ чл. 1 отъ настоящия законъ, остава за въ полза на държавното съкровище“.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 3 отъ законопроекта тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Понеже точка трета отъ дневния редъ е второ четене законопроекта за санитарно-ветеринарната служба, а г. министърътъ на земледѣлното отжотство, то ще пристѣпимъ къмъ точка четвърта отъ дневния редъ: разглеждане предложението за одобрение 33-то и първото поста-

новления на Министерския съветъ взети въ заседанията му на 18 октомври и 24 ноември 1923 г., протоколи № № 112 и 121, съ които се разрешава да се сключи между игумена на Св. Рилска обителъ и дружеството „Българска горска индустрия — анонимно дружество въ София — предложението за даване на концесия експлоатацията на Рило-монастирската игуменска гора.

Моля докладчикътъ г. Рачевъ да го прочете.

Г. г. народни представители! Понеже предложението е твърде обемисто, то съгласно чл. 38 отъ правилника, моля, да се съгласите да се прочетатъ само мотивитъ и първия и последенъ членъ отъ договора.

Д. Кьорчевъ (н. л.): Този членъ отъ правилника не се отнася до предложението, а до законопроекта.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да не се чете изцѣло предложението, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

П. Величковъ (с. д.): То се докладва, по него дебатитъ почнаха, дебатитъ сега продължаватъ, следователно, нѣма защо да се чете.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Изпрати се въ комисията.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. министърътъ на външнитъ работи и на изповѣданията.

Министъръ Х. Калфовъ: Г. г. народни представители! Предложението за одобрение на тия постановления на Министерския съветъ бѣше внесено тукъ, то се прочете и вие почнахте да говорите по него — даже г. Коста Николовъ се изказа подробно. Тогава стана нужда да се дадатъ обяснения и предложението бѣше изпратено въ тритъ комисии по Министерствата на земледѣлното, правосъдието и външнитъ работи. Тамъ въ продължение на три заседания отъ по четири часа и повече даже, има възможностъ да се изнесатъ всички документи и факти, които можеха да илюстриратъ въпроса. Следъ обмѣна на мисли отъ всички, които присѣтствуваха тамъ — повече отъ 50 души депутати — взе се решение да се внесе предложението на ново тукъ въ пленума и да се пристѣпи къмъ разглеждането му, като се изказаха и пожелания отъ болшинството да нѣма дълги дебати по предложението, защото документитъ сж на разположение, и всѣки единъ, било сега, или другъ пътъ, има възможностъ да дойде въ Министерството да си набави онези документи, които му сж необходими за да проучи въпроса. Въпросътъ бѣше тамъ подробно разискванъ, дадоха се всички обяснения, присѣтствуваха технически лица, които сж били въ комисията и вънъ отъ нея, даде се пълна свѣтлина по въпроса, дебатитъ се изчерпаха и се реши предложението да дойде тукъ въ пленума. Понеже докладчикътъ г. Чирпанлиевъ отжотствува, патоваренъ е г. Рачевъ да прочете едно кратко изложение, първата частъ отъ което е историческа, а втората техническа. Народното представителство ще разгледа договора по същество и ще види има ли преимущества предъ онези договори, които по-рано сж били сключени, било по търгъ или по доброволно съгласие и следъ това ще реши дали го одобрява или не. Ще се прочете това, което е станало въ комисията.

Д. Кьорчевъ (н. л.): Г. Председателю! Ще повдигна единъ конституционенъ въпросъ, който като преюдициаленъ, трѣбва да бѣде решенъ отъ народнитъ представители преди доклада на комисията. Давате ли ми думата?

Председателстващъ Н. Найденовъ: Имате думата, говорете.

Д. Кьорчевъ (н. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Изпълнителната властъ е одобрила чрезъ едно постановление на Министерския съветъ правото на игумена на Рилския манастиръ да сключи договоръ съ едно търговско дружество за експлоатацията на Рилскитъ гори. Искане за това одобрение, което Министерскиятъ съветъ е направилъ на правото на игумена да сключи този договоръ, да бѣде одобрено отъ насъ, народнитъ представители. Повдига се конституционниятъ въпросъ, дали министерскитъ постановления отъ този родъ, отъ този характеръ подлежатъ на одобрение отъ Народното събрание или

не, т. е., дали Народното събрание може да се занимава съ този въпрос или не може? Според чл. 105 от нашата конституция, Народното събрание се занимава съ следните седем нѣща: (Чете) „1. Да обсъжда законопроекти според чл. 44; 2. Да обсъжда предложения за държавни заеми, за уголѣмяване, намаляване или туряне данѣци и всѣкакви берии, а също и за разхвърлянето и за реда на събрането имъ; 3. Да опрошча изостанали дамѣци и всѣкакви недобрани берии, на които прибирането се вижда невъзможно; 4. Да обсъжда ежегодния бюджетъ на приходитѣ и разходитѣ; 5. Да преглежда смѣткитѣ за разнасяне на сумитѣ, които сѣ назначени по бюджета; 6. Да преглежда смѣткитѣ на Върховната смѣтна палата, която е длъжна да му представя подробни изложения за изпълнението на бюджета; 7. Да повдига питання за отговорността на министритѣ, на които тѣ сѣ длъжни да отговарят“. Това е службата на народнитѣ представители, това е контролтѣ отъ страна на Народното събрание върху изпълнителната власт. Ние не можемъ да се занимаваме тукъ съ одобрения на одобрения, не можемъ да поставяме подъ контрола на Народното събрание отъзи действия на изпълнителната власт, за които тя е суверена сама да разпоредя и сама да ги върши. Едно такова действие е сама тя да одобри правото на игумена на Рилския манастиръ да сключи този договоръ. Въ една алинея на чл. 63 отъ закона за горитѣ се казва: (Чете) „Чрезъ концесии се продаватъ главнитѣ и второстепенни продукти само отъ ония обществени гори, за които има утвърдени стопански планове. Концессионниятъ срокъ може да обема най-много единъ стопански периодъ (20 години). Сътезанието е задължително. Договоритѣ за концессионната експлоатация на всички обществени гори се одобряватъ отъ Министерския съветъ по докладъ на министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти“. Кои сѣ обществени гори, за които говори чл. 63? Чл. 1 на сѣкия законъ казва: (Чете) „Горитѣ въ царството сѣ обществени и частни. Обществени сѣ държавнитѣ, общинскитѣ и частнитѣ гори на общественитѣ учреждения, окръжия, училища, читалища, черкви, манастири, джамии и др.“ Следователно гората на Св. Рилска обител е обществена гора, и за тая обществена гора нарежда чл. 63 отъ закона за горитѣ, който казва, че когато ще се продава нейниятъ продуктъ чрезъ концесия нѣкому, сътезанието е задължително, т. е. става търгъ и Министерскиятъ съветъ одобрява този търгъ. Въз основа на кои законни разпоредения, въз основа на конституцията ли се внася това предложение? И най-после, ако г. министърътъ на външнитѣ работи, който не е вносителъ на това предложение — вносителъ е г. министърътъ на земледѣлието — съ своята малка интервенция днесъ очерта важността на това предложение и неговия политически характеръ, питамъ: дали Народното събрание наистина ще извърши нѣкаква работа, като даде това утвърдяване; дали ние ще извършимъ нѣщо, като одобримъ това, което Министерскиятъ съветъ е одобрилъ? Ние нищо нѣма да извършимъ; ние не правимъ никакъвъ юридически актъ; това, което ще извършимъ днесъ съ нашия вотъ, нѣма да има никакви последици, защото това не е наша работа. И ако се намѣри едно правителство, което излизайки вънъ отъ разпореденията на конституцията, иска чрезъ вота на Народното събрание да дири санкция върху известни нѣща, правени отъ самата изпълнителна власт, безъ самото Народно събрание да има право да дава този вотъ, то е все едно нищо да не се прави. Вие мислите ли, че давате нѣкакъвъ авторитетъ на това одобрение? Не, то не получава авторитетъ. И за отъзи, които, може-би заблудени отъ други, смѣтатъ, че Народното събрание трѣбва да утвърди това предложение, това одобрение не получава авторитетъ, не става по-тежко, не става юридически по-значително. Всичкото това време, откакъ г. докладчикътъ се качи на тая трибуна и ни сезира съ този въпросъ до вашия вотъ, ако вие решите, че трѣбва такъвъ да се даде, е работа, която Народното събрание е извършило, по тя е извършена по порѣшка и не може да има никакво юридическо и, ако искате, политическо значение. И щомъ като е така, не е ли по-добре г. министъръ Молловъ да оттегли предложението си и Министерскиятъ съветъ да каже на ония, които се интересуватъ: понеже това не е работа на Народното събрание, ние намѣрихме за нужно да считаме, че работата е свършена, щомъ като Министерскиятъ съветъ е завършилъ своята работа, като е далъ одобрението. Недейте счита г. г. министри, че ние, като ви дадемъ вотъ, отъ васъ пада нѣкаква сѣ положителна или отрицателна отговорностъ по работата, която сте извършили. Ние не можемъ да ви помогнемъ, по тоя въпросъ

вотътъ на Народното събрание е празна работа и ние не бива да се занимаваме съ него. Грѣшка е станало, като се е внесълъ той въ Народното събрание. Оставете го да върви по своя редъ, като Министерскиятъ съветъ, изпълнявайки своята политика, бѣде единъ арбитъръ по него и Народното събрание да не се бърка въ него. Тукъ ще чуете много мнѣния.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Фактически не сте правъ. Трѣбваше да изучите въпроса фактически и тогава да поддържате тази теория.

Д. Кьорчевъ (н. л): Азъ знамъ, любезни г. Милановъ, че г. Теодоръ Теодоровъ въ 1899 или 1900 г. — не помня добре — е внесалъ въпроса въ Народното събрание, но една стара грѣшка не трѣбва да се повтара.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Какъ казвамъ, че не познавате фактическото положение, г. Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ (д. сг): Фактическото положение е фактически положение по съществуващитѣ закони. Тукъ не може да се създава горска юриспруденция. И асѣ, ако вие разбирате политическото значение на този въпросъ, не трѣбваше да го донасяте до трибуната на Народното събрание. Министерскиятъ съветъ е доста компетентенъ самъ да го разреши. Ние не можемъ да му помогнемъ нито косвено, чрезъ нашия вотъ, нито можемъ да го защитимъ, като посочимъ, че той нѣма сила да разреши този въпросъ. Вслушайте се въ тия думи, които азъ ви казвамъ не отъ желание да ви преча, а за да могатъ работитѣ на Народното събрание да вървятъ по конституционенъ пътъ. Това е, което конституцията ви заловѣдва. Азъ нѣмамъ други намѣрения, освенъ да моля респективния министъръ, който се интересува отъ този въпросъ, да помисли върху това, което азъ повдигамъ като преюдициаленъ въпросъ, и да оттегли предложението си, защото то не може да бѣде разисквано, тъй като конституцията забранява на народнитѣ представители да се занимаватъ съ него.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата г. министърътъ на външнитѣ работи и на изповеданията.

Министъръ Х. Калфовъ: Вѣрно е, че има нови хора въ Парламента и може-би грѣшатъ. Може-би и ние грѣшимъ често пъти. Но тукъ има хора, които, макаръ да сѣ на наша възраст, сѣ по-отдавна въ Парламента и които изглежда, че не сѣ ориентирани въ нѣщата. Ако бѣхте имали търпение, г. Кьорчевъ, да чуете г. докладчика, още отъ първитѣ му думи сѣхте да се убедите, че Вашето говорене тукъ е излишно.

Д. Кьорчевъ (н. л): (Възразява нѣщо)

Министъръ Х. Калфовъ: Имайте търпение. — Първото нѣщо, което г. докладчикътъ сѣше да ви каже, е следующето: (Чете) „На 3 августъ 1902 г. между игумена на Рилската св. обител и братя Балабанови се сключва договоръ за експлоатацията на иглолистнитѣ дървета отъ Рило-манастирскитѣ гори. Концесията е за 20 години. Договорътъ е билъ утвърденъ отъ Св. Синодъ и одобренъ отъ Народното събрание“. Това е началото, г. Кьорчевъ — ние вървимъ отъ тамъ.

Д. Кьорчевъ (н. л): Тамъ е грѣшката.

Министъръ Х. Калфовъ: Врѣзката е пълна. Но не е само това. Въ новия договоръ, който се сключва, има § 56, въ който е казано изрично следующето: (Чете) „Съ подписването настоящия договоръ отъ контрагентитѣ и одобрението му отъ респективнитѣ държавни и църковни власти, както и утвърдяването му отъ Народното събрание . . .“ и т. н., откъдето ще видите, че въ началото и въ края винаги е било поставяно едно и също, а именно, че суверенната власт трѣбва да си каже думата, защото тукъ има интереси отъ голѣмо значение.

Д. Кьорчевъ (н. л): Ако позволите, една дума.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Недейте прекъсва, г. Кьорчевъ.

Министъръ Х. Калфовъ: Чакайте, недейте бърза, имайте търпение да ме изслушате!

Тъй че това е фактическото положение, г. Кьорчевъ. Но не е само това. Факт е, че въпросът е претърпял много перипетии, между които има и вмѣшательство на правителствата. Въ края на крайщата дохождаме до заключението: понеже онзи, който е върховенъ разпоредителъ въ тая страна, си е казалъ думата, когато е било поето това задължение отъ държавата или отъ зависящитъ отъ нея органи, които могатъ да бъдатъ църква, министерство или монастирска обителъ, затова и въ този случай правителството се обръща къмъ почитаемото народно представителство да си каже думата по това, дали договорътъ, който правителството по добъръ начинъ е успѣло да сключи между Св. Рилска обителъ и „Българска горска индустрия“, е добъръ или не, дали съ него сж защитени интереситъ на страната или не. Въ комиситъ ви се даде възможностъ да получите освѣтление, за да можете тукъ съ спокойна съвестъ да кажете: да или не. Ако има нѣкои отъ васъ, които още желаятъ освѣтление, тѣ иматъ на разположение документитъ. Тукъ сж почти ангажменти. Това е единъ въпросъ, който не търпи отлагане и ние трѣбваше да го разрешимъ. Употрибихме всичката добросъвестностъ, която въ случая можеше да се приложи. Използувахме и техническата компетенция на всички, които трѣбваше да работятъ по този въпросъ. Дойдохме до туй решение: то да се одобри и подпише отъ Министерския съветъ, но вие сега трѣбва да кажете, дали то държи смѣтка за българскитъ общи интереси или не. И това именно правимъ съ доклада.

Д. Кьорчевъ (п. л.): Моля две думи по обяснението на г. министра.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ви се, г. Кьорчевъ, нѣмате думата.

Д. Кьорчевъ (п. л.): Желая да дамъ . . .

Министъръ Х. Калфовъ: Чуйте по-напредъ докладчика.

П. Петковъ (з): По тая въпросъ искамъ думата.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Нѣмате думата.

Г. г. народни представители! Докладътъ за това предложение е направенъ въ едно отъ миналитъ заседания. Сега преди да дамъ думата на записанитъ вече, отъ които г. Петко Величковъ е пръвъ записанъ, моля г. докладчика да направи нужния докладъ какво е направено по въпроса въ третъ комисии, които съвмѣстно сж заседавали. Следъ това ще дамъ думата на тѣзи, които искатъ да говорятъ.

Докладчикъ Н. Рачевъ (д. ст): Г. г. народни представители! Следъ изложението, което се направи въ третъ комисии — въ тая по Министерството на въшнитъ работи, по Министерството на земледѣлнето и по Министерството на правосъдието — размѣнниха се мисли и се дойде до единъ общи схващания по въпроса, които въ резюме сж изложени тукъ. Азъ ще ви прочета въ резюме онова, което се размѣни тамъ.

Считамъ за нужно да добавя още единъ пиктъ, че тамъ се изказа благопожелание, въпроса, поради деликатното му естество, да не се разтѣга тукъ, въ Камарата, и г. г. народнитъ представители, които пратиха договора да се разгледа въ тия три комисии, да се задоволятъ и да се съгласятъ съ онова, което е написано тукъ, като резюме на казаното въ тия три комисии.

Въпросътъ е раздѣленъ на две части — историческа и по същество — съ придобивнитъ, които сж могли да бъдатъ извоювани чрезъ последния договоръ.

Пристъпвамъ къмъ четенето на историческата частъ: (Чете) Договорътъ има история доста дълга, па и доста бурна.

„На 3 августъ 1902 г. между игумена на Рилската св. обителъ и братя Балабанови се сключва договоръ за експлоатацията на иглолистнитъ дървета отъ риломонастирскитъ гори. Концесията е за 20 години. Договорътъ е билъ утвърденъ отъ Св. Синодъ и одобренъ отъ Народното събрание.

„На 3 августъ 1914 г., т. е. следъ 12 години, съборътъ на Рилската св. обителъ решава да се унищожи договора, понеже концесонеритъ го нарушили. На 7 юлий, почти следъ една година, Св. Синодъ утвърждава това решение. Концесонерътъ оспорва основателността и законността на това решение. Следствие на намѣстата ни въ войната, въпросътъ остава висящъ; но преговоритъ за едно полубовно уреждане на спора не сж преставали и на 3 априлъ 1918 г.

между Риломонастирското управление и Св. Синодъ, отъ една страна, и братя Балабанови, отъ друга, е билъ подписанъ протоколъ, съ който се ликвидиратъ възникналитъ дотогава спорове, и договорящитъ се страни се спогаждатъ да направятъ „измѣнения, пояснения и допълнения“ на първоначалния договоръ отъ 3 августъ 1902 г.

„Интересни сж мотивитъ за подписването на този протоколъ. Тѣ не сж по-малко важни, за да може да се направи една правилна и безпристрастна оценка на единъ споръ, който отъ редъ години е предметъ на доста бурни разисквания въ обществото и печата. Цитирамъ: „Долуподписанитъ, отъ една страна, управлението на Св. Рилска обителъ, отъ друга, братя Т. и К. Балабанови отъ София, като взехме предъ видъ:

„Че при изпълнение на договора, сключенъ помежду ни на 3 августъ 1902 г., завѣренъ у нотариуса при Софийския окръженъ съдъ подъ № 6.231/1902 г., за експлоатацията на горитъ на Рилската св. обителъ изникнаха редица спорове по между ни относително тълкуването и правилното разбиране смисъла на нѣкои членове на договора и поемнитъ условия и редица споредъ това рекламации на договорящитъ страни една срещу друга за неизпълнение на задълженията имъ и за плащане на вреди и загуби една на друга;

„Че тѣзи спорове и рекламации дойдоха дотамъ, че по искането на управлението на Рилската св. обителъ Св. Синодъ съ постановление отъ 7 юлий 1915 г. обяви договора за унищоженъ, поради нарушението му отъ братя Т. и К. Балабанови, постановлението, което последнитъ обвиха, че не считатъ за законно и задължително за тѣхъ;

„Че при тѣзи условия завеждането отъ едната или другата страна на искове предъ съдилищата би тежко обременило и дветъ страни съ огромни разноси и съ губене на време;

„Че за да се избѣгнатъ процеситъ предъ съдилищата и свързанитъ съ тѣхъ разноси и неизвестностъ на резултата, едно миролюбиво уреждане на възникналитъ спорове между странитъ чрезъ взаимни отстъпки, което би позволило изпълнението до край на договора, безъ да се уврежда бъдещето на експлоатираниитъ гори и въобще съ отстранението за въ бъдеще на всички опѣзни причини, които пораждаха досега възникналитъ спорове и рекламации, е предпочитателно и въ интереса на дветъ страни.

„Днесъ на 3 априлъ 1918 г. се съгласихме и се спогдохме да направимъ следнитъ измѣнения, пояснения и допълнения на контракта отъ 3 августъ 1902 г. и поемнитъ къмъ него условия“ — следватъ тия пдемни условия“.

„Съ сѣщия протоколъ се дава право на концесонеритъ братя Балабанови да образуватъ едно акционерно дружество за експлоатацията на монастирската концесионирана гора. Това дружество получи презъ 1920 г. отъ държавата концесия да построи тѣснолинейна желѣзница отъ около 40 км., която да служи при експлоатацията на рилскитъ гори.

„Спороветъ, обаче, между дветъ страни пакъ започватъ и се завършватъ съ едно ново решение отъ 20 августъ 1921 г. на монастирския съборъ, потвърдено отъ Св. Синодъ, съ което се унищожаватъ договорътъ отъ 1902 г. и спогодбата отъ 1918 г. Концесонеритъ, т. е. новообразуваното дружество „Горска индустрия“ се отказва да признае законността и на това повторно унищожение на договора.

„До този моментъ държавата не се намисала официално въ спороветъ между дветъ страни. Тя е считала, че тѣ сж отъ частно-правенъ характеръ. Така позицията на правителството е била силна, неагакуема и всички дотогавашни опити било отъ концесонеритъ, било отъ коя да е друга страна да се създаде едно положение, което да ангажира правителството въ спора, останало безрезултатни.

„Понеже концесонеритъ отказали да се подчинятъ на поканата направена имъ отъ управлението на монастиря, да преустановятъ работата въ гората и да я напуснатъ, Св. Синодъ се отнесълъ до Министерския съветъ за съдействие. Министерскиятъ съветъ съ постановление отъ 12 декемврий 1921 г. решава: „Одобрява се действието на Св. Синодъ на Българската църква относително унищожението на договора, сключенъ между управлението на Рилската св. обителъ и братя Балабанови за експлоатацията на риломонастирскитъ гори, както и искането на Св. Синодъ, братя Балабанови да преустановятъ веѣка работа въ горитъ и да напуснатъ тѣзи последнитъ, като въ случай на нужда укаже на Св. Синодъ, респективно управлението на Рилската св. обителъ, нужното административно съдействие“. — Съ това решение на Министерския съветъ, българската държава става участникъ въ спора и дава осно-

пателев повод на концесионера и на италианското правителство да държат българското правителство отговорно за вреди и загуби. Това решение е първоизточникът на всички мъчнотии и неприятности, съ които бившето, на и сегашното правителство, имаха да се справят.

„Периодът от 12 декември 1921 г. — дата на това, бих го нарекъл, фатално решение — до м. май 1922 г. бѣ заетъ съ размѣняване на ноти между българското и италианското правителства, а също и съ опити за едно споразумение между Св. Синодъ и манастиря, отъ една страна, и дружеството „Горска индустрия“, отъ друга. Презъ м. май 1922 г. въ време на международната конференция въ Генуа българскитѣ делегати — бившиятъ министъръ председателъ Стамболийски и бившиятъ министъръ на финанситѣ Турляковъ дали писмени задължения предъ италианското правителство да уредятъ спора по рилскитѣ гори, като възстановятъ концесионера въ правата му, докато по самия споръ се произнесе единъ арбитраженъ съдъ. Като последствие отъ това задължение, Министерскиятъ съветъ съ постановление отъ 13 юлий 1922 г. решава: „Отменява се X-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 12 декември 1921 г., протоколъ № 188, и се одобрява да остане въ сила договорътъ, сключенъ между управлението на Рилската св. обителъ и братя Балабанови за експлоатацията на риломонастирскитѣ гори.“ Тѣзи две противоречиви решения твояха правителството въ много трудно положение. То получи силни протести отъ Св. Синодъ и управлението на манастиря. Правителството направи опити да посредничатъ за едно споразумение между дветѣ страни, но не успѣ. Тогава то бѣ принудено да назначи една комисия отъ представители на Министерствата на външнитѣ работи, на финанситѣ и на земледѣлието, която да приготви единъ проектъ за новъ договоръ. На 1 юний 1923 г. проектътъ е билъ готовъ и изпратенъ на Св. Синодъ, за да бѣде приетъ или отхвърленъ до 4 юний. Събитията на 9 юний преустановиха турянето въ сила на този проекто-договоръ.

„Такова бѣ положението на въпроса до доказването на власт на сегашното правителство. Следъ нѣколко покани отъ страна на италианското правителство да изпълни задълженията, взети отъ бившето българско правителство, Министерскиятъ съветъ съ постановление отъ 8 августъ 1923 г. назначи комисия отъ представители на Министерствата на външнитѣ работи, правосъдието и земледѣлието, „която въ най-късъ срокъ да представи докладъ, въз основа на който Министерскиятъ съветъ да вземе решение по спора за рилскитѣ гори между управлението на Рилския манастирь и Св. Синодъ отъ една страна и дружеството „Българска горска индустрия“ отъ друга.“

„При разглеждането на въпроса комисията е била длъжна да има предъ видъ: 1) взетитѣ въ Генуа задължения на бившето правителство; 2) изработения на 1 юний 1923 г. проекто-договоръ, който се е считалъ за окончателенъ, както отъ бившето българско правителство, така и отъ италианското правителство, а също и отъ концесионера, и 3) преговоритѣ, водени непосредствено между представителя на Св. Синодъ и този на дружеството специално по цената на дървенния материалъ.

„Въ редъ заседания, на които съ участвуваха игуменътъ на манастиря и представители на дружеството, постигна се едно споразумение резултатъ на което е представениятъ на ваше одобрение договоръ.

„Тази е, накратко, историята на въпроса за риломонастирскитѣ гори.“

Редомъ съ това ще ви прочета ония по-важни придобивки, които можах да се извоюватъ чрезъ последния договоръ:

„Съ прибавката къмъ § 4 отъ договора нови постановления — урежда се въпросътъ за по-скорошното изваждане отъ гората на падналитѣ и повредени отъ калямнитѣ дървета, като концесионерътъ се задължи годишно да вади вмѣсто 40.000 м.³ по 80.000 м.³ Тази маса ще отива за смѣтка на закупената отъ концесионера маса по § 1 отъ договора.

„Съ видоизмѣненето алинея пета отъ § 4 даде се право на манастиря да използва напълно етата на листвената маса отъ широколистния класъ, докато трае опцията 31 декември 1924 г., до която дата концесионерътъ е длъженъ да уведоми манастиря, ще приеме ли за използване и широколистния класъ отъ риломонастирската гора.

„Даде се право на манастиря (забележка II отъ § 6) при повтаряне на сѣчката, ако материалътъ е по-малко отъ 2.000 м.³ и ако концесионерътъ откаже да го вземе, манастирътъ да може да разпоредва съ него.

„§ 7 се намѣни въ смисълъ, като се даде по-голяма свобода на ръководящия експлоатацията при прибирането на дърветата, които ще се сѣкатъ, като се увеличи до 5% (вмѣсто съ 2%) количеството на годишната маса, която ще се извежда съгласно § 3 отъ договора.

„Въ § 17 се предвидѣха по-ефикасни мѣрки противъ небрежността при сѣченето и спускането на маркиранитѣ дървета, при което се нанасятъ повреди на стоящитѣ дървета.

„Тия повредени при сѣченето и спускането дървета, се преценяватъ по уговорената съ концесионера цена и се отпускатъ на последния, като масата имъ се намалява отъ закупената отъ концесионера маса.

„Прие се за гнилитѣ трупи да се изпробаватъ — зарѣзватъ съ трионъ, докато излезе здрава частъ — която концесионерътъ е длъженъ да приеме — § 18.

„Къмъ § 21 отъ договора се прибави нова алинея въ смисълъ, рискътъ за дървенитѣ материали следъ намѣрването и предаването остава върху концесионера.

„Неопредѣленото положение за изплащането стойността на предаденитѣ материали, алинея пета отъ § 22 отъ предствения договоръ, се уясни въ смисълъ, че въ продължение на 60 дни концесионерътъ плаща по 1% за всѣки просроченъ день върху закъсената сума. Въ случай на форсмажорни причини, концесионерътъ плаща за тия 60 дни по 12% лихва, безъ да се обявява концесията за отнета. Ако обаче концесионерътъ не внесе стойността въ тия 60 дни по липса на форсмажорни причини, предприятието се отнима.

„Успѣли се наказането по § 23 алинея последна — като за вдигане на незаплатени материали отъ временнитѣ складове концесионерътъ да заплаща двойната стойностъ на вдигнатитѣ материали и нарушителитѣ да се преследватъ по закона за горитѣ.

„Намали се срокътъ за изнасянето на дървенитѣ материали отъ временнитѣ складове — алинея втора на § 24.

„Съ промѣната редакцията на § 25 намали се срокътъ за изсичането на отбелѣзанитѣ за сѣчъ дървета отъ 1 година на 6 месеца. Предвидѣха се също и по-строги наказания за неизпълнение на тия задължения отъ страна на концесионера.

„Съ алинея втора на § 25 уреди се въпросътъ за разхвърлянето на кастрата. Неустойката, която концесионерътъ плаща по 150 л. (по рано бѣ 1 л.) на кубически метъръ материалъ, донѣтъ отъ неразтребената мѣстностъ, се предава на манастирската горска власт, за да извърши тя разтребането на сѣчището.

„Въ алинея пета на § 25 предвидѣха се по-строги наказания за неизписането на материала отъ временнитѣ складове — вмѣсто трудно опредѣлимата глоба по договора, предвидѣ се конфискация съгласно закона за горитѣ.

„Концесионерътъ се задължи — (алинея първа отъ § 32) — въ случай че въ продължение на една стопанска година се отпуснатъ повече отъ 2.000 м³ иглолистенъ материалъ за постройки, ремонтъ на сгради, съоръжения и др., горницата надъ 2.000 м³ да се спада отъ общото контрактно количество по § 3 отъ договора.

„Ако концесионерътъ поеме експлоатацията и на широколистния класъ, то употребениятъ въ случая широколистенъ материалъ изгубо се спада отъ контрактената широколистна маса.

„Използуването на пълнитѣ, върховетѣ и др. отпадъци при експлоатацията, § 39, се отне отъ концесионера, както бѣ отстъпено по договора, и се предостави на манастиря, съ условие обаче тази работа да не пречи и спѣва работата на концесионера при експлоатацията на гората.

„Съ допълнението къмъ § 41 уреди се въпросътъ за използването работницитѣ на концесионера отъ манастирската горска власт при появяване на горски пожари.

„Уреди се също въпросътъ за погълването на залога — § 42 — което ще става съгласно закона, а не както по-рано се предвиждаше въ договора, съ даване на 60 дневенъ срокъ съ глоба 1% за всѣки просроченъ день върху закъснѣлата, невнесена сума отъ залога.

„Попълни се § 44, като се разшири контингента на лесовѣднитѣ, отъ които ще се избира техническиятъ арбитъръ. Последниятъ се назначава за една стопанска година, който се избира по жребие измежду следнитѣ лица: началника на горитѣ, главнитѣ инспектори по горитѣ при Министерството на земледѣлието и държавнитѣ вмоти и двама лесовѣдн съ право на пълна лесовѣдска практика, посочени отъ горското дружество, последнитѣ приети отъ дветѣ контрагентни страни.

„Към въпроситѣ, които се отреждат за разрешение на техническия арбитраж, се прибавиха и възбуденитѣ спорове по опредѣлянето мѣстата за временнитѣ и постоянни складове (забележка къмъ чл. 24 отъ договора)

„Въ представения договоръ — § 46 — не бѣ указано състава на комисията, която установява съществуването на форсмажоръ. Постигна се споразумение, въ състава на тази комисия да влѣзе надлежниятъ мирови съдия, държавниятъ лесничей и финансовиятъ началникъ. Тази комисия се назначава отъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти и тя опредѣля, съществували ли сѫ форсмажорни причини, които сѫ попречили на концесионера за изпълнението на посетитѣ договорни задължения, и ако сѫ съществували, съ колко време трѣбва да се продължи срокътъ на предприятието.

„Едномесечниятъ срокъ за констатирането на несполучимитѣ причини (форсмажоръ) се намаля на 15 дни.

„На въпроса за пригответеността на провизорния стопански планъ на риломонастирската гора — § 51 — се даде едно приемливо и изпълнимо разрешение, като тази работа всеобщо се предаде на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, което въ разстояние на две години, считано отъ 1 априль 1924 г., да приготви плана на тази гора.

„Необходимитѣ суми за това устройство се одържатъ отъ залоза на концесионера, ако последниятъ откаже да внесе сумата.

„Уговори се, срокътъ за произнасянето на арбитражния съдъ — § 56 — по възбуденъ споръ да бѣде съгласно закона за гражданското съдопроизводство, т. е. 3 месеца отъ датата, когато странитѣ подпишатъ протокола за уреждането на възбудения споръ чрезъ арбитраженъ съдъ.

„По § 57 отхвърли се правото, което концесионерътъ бѣ си присвоилъ, да ипотекира зданията, съоръженията и др. постройки на монастырско землище.

„Освенъ тия промени направиха се реди прибавки и измѣнения въ представения договоръ, които иматъ за цѣль да уяснятъ правата и задълженията на контрагентитѣ“.

К. Пастуховъ (с. д.): Въпросътъ за арбитража какъ е уреденъ? Искамъ да зная има ли измѣнение.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Искате нѣкое обяснение ли?

К. Пастуховъ (с. д.): Не. Азъ питамъ — г. докладчика, като докладва за арбитража, каза че има измѣнения — какъ е уреденъ въпросътъ за арбитража. Споредъ първоначалния текстъ на представения договоръ, арбитражътъ е малко въ по-друга форма: има суперъ-арбитражъ и пр. Всичко това измѣнено ли е или си остава?

Министъръ Х. Калфовъ: Има § 54, г. Пастуховъ, който урежда този въпросъ.

Докладчикъ Н. Рачевъ (д. сп.): Тукъ се говори за § 54, който урежда този въпросъ и който остава неизмѣненъ.

Министъръ Х. Калфовъ: Въ този параграфъ е казано, че арбитражътъ сѫ трима: единъ отъ дружеството, другъ отъ Светата Рилска обителъ и трети, посоченъ отъ италианския пълномощенъ министъръ въ София, измежду председателитѣ на касационния и административния съдъ и апелативнитѣ съдилища. Прочетете § 54 и ще видите какъ стои въпросътъ.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Величковъ.

П. Величковъ (с. д.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за експлоатацията на рилскитѣ гори има една дълга история, върху която въ тоя моментъ ние нѣма защо да се спираме. Но азъ не мога да устоя на изкушението да ви кажа, че още преди 20 години, когато братя Балабанови вземаха съ контрактъ експлоатацията на значителна частъ отъ риломонастирскитѣ гори, падна върху тѣхъ подозрението, че тѣ сѫ извършили една съдѣлка въ голѣмъ размѣръ пакостна за едно отъ най-ценнитѣ обществени богатства и въ твърде малъкъ размѣръ изгодна за общественитѣ интереси. Тогава още по незаконенъ начинъ се отстраниха компаниите, които можеха да дадатъ и дадоха по-добри условия, и бидоха отстранени подъ предлози, които днесъ за всѣки единъ, отъ васъ ще се сметатъ за предлози смѣшни и несъстоятелни. Така започната тая концесия . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Порочно.

П. Величковъ (с. д.): . . . порочно, тя продължава, и днесъ ние я имаме въ една форма, въ която никой отъ насъ не е могълъ да очаква, че ще я имаме. Контрактътъ отъ 1902 г. даваше на братя Балабанови, както ви казахъ, твърде много предимства и въпрѣки това, братя Балабанови, като не се задоволиха съ предимствата, които по силата на самия контрактъ имаха, започнаха експлоатацията по единъ начинъ, който по всички оценки се намѣри за начинъ варварски. И въ течение на пѣтколко години, въ цѣлата страна имаше единъ повикъ срещу това експлоатиране на рилскитѣ гори, докато най-сетне управлението на Рилския манастиръ се принуди да се възползува отъ нарушенията на договорнитѣ условия и да поиска унищожаването на контракта.

Когато се започнаха тукъ дебатитѣ по тоя въпросъ, г. Коста Николовъ ни изложи изчерпателно какъ се е развила борбата между управлението на Рилския манастиръ и братя Балабанови. Той тогава ни посочи, че съквяването на контракта стана следъ изчерпателни изучавания и следъ извършването на една, така да се изрази, анкета отъ хора, които въ никакъвъ случай не могатъ да бѣдатъ подозрени въ пристрастие, хора, които могатъ да бѣдатъ подозрени дори въ известно разположение къмъ господата Балабанови. Комисията, която направи своето изучаване, имаше въ своя съставъ между другитѣ и г. Теодоръ Теодоровъ. И нейното заключение е категорично, тя — позволете ми г-да, единъ цитатъ — заявява: (Чете) „Ние нѣма да изброяваме тукъ съставенитѣ срещу Балабанови многобройни актове, съ които сѫ били констатирани редицата нарушения на договора и на закона, за горитѣ, които съевременно сѫ били посочвани на братя Балабанови, безъ последнитѣ да сѫ взели нѣкакви поправителни мѣрки. Между многото други нарушения, може съ пълно основание да се утвърди, че братя Балабанови въ последнитѣ експлоатационни години не сѫ изпълнявали едно отъ най-главнитѣ си и най-съществени задължения: да изнесатъ отъ изсѣчената участъкъ всичитѣ трупи въ опредѣления въ договора срокъ“. Вие знаете, че такова неизнасяне носи голѣми послѣдствия за разрушението на гората. Понататъкъ комисията продължава: (Чете) „Въ това отношение мнението на всичитѣ лица е толкова изчерпателно и обосновано съ убедителни научни съображения, че началникътъ на църковно-горското стопанство въ доклада си, споменатъ по-горе, справедливо го нарича съкрушително за концесионеритѣ. Пъкъ и ние, членоветѣ на назначената отъ Св. Синодъ комисия, бидейки на самото мѣсто, имахме възможностъ да се убедимъ въ неговата пълна основателностъ: ние видѣхме съ очитѣ си, какъ зле се е експлоатирало предприятието, какъ трупи сѫ били хвърляни безобразно по гората отъ горе-надолу, какъ съ летането тѣ сѫ удряли оставените за пазене дървета и какъ сѫ парявали и унищожавали последнитѣ. Ние констатирахме, че концесионеритѣ не сѫ направили почти никакви пѣтища изъ участъцитѣ, не сѫ употребили никакви изкуствени средства за безвредно събиране на дърветата и спускане на трупитѣ до главното дере за плаване, както изискватъ поемнитѣ условия, както заповѣда закона и лесовѣдската наука“, и т. н. По-нататъкъ тѣ продължаватъ да обясняватъ, че спускането на трупитѣ на всяко отгоре е причинило разрушението на много монастырски и частни имоти, които сѫ по течението на рѣката. Въз основа на тия констатирания, монастырското управление, съ съответенъ протоколъ, е решило да унищожи концесията и да конфискува залозитѣ на братя Балабанови.

Трѣбва да ви кажа, г. г. народни представители, че едно отъ най-същественитѣ нарушения, не вече на договора, а на човѣщината, което братя Балабанови извършваха въ течение на времето, не е било констатирано отъ тая комисия. Това нарушение се състоеше не въ поварване само на дървесния материалъ, не въ разрушение на имотитѣ, които лежатъ по течението на р. Рила, а въ едно нечувано разпилване на работнически сили и на работнически животъ. Експлоатацията се извършваше по таквъ начинъ, че въ продължение на нѣколко години, десетки и стотици работници, които работиха по тая експлоатация, останаха или сакари, или намѣриха гроба си въ мѣстноститѣ около Рилската рѣка. Спускането на трупитѣ ставаше по следуюция начинъ: изсѣчениятъ материалъ се свлича отъ балкана, натрупва се изъ рѣката и тя го влѣче надолу; на много мѣсто се събиратъ грамади отъ отсѣчени трупове и работници съ специални куки отпускатъ тѣзи трупове. При спускането на трупитѣ се случваше ежеседмично, нѣкой пътъ два пѣти, нѣкой

път повече пъти въ седмицата, смъртен случай. Маса работници, които идваха от Разложка, по онова време турско владение, за да изкарват своето препитание при братя Балабанови, станаха жертва. И азъ имахъ случай впоследствие, когато бѣхъ Струмички народенъ представител и посетихъ Разложката област, на самото мѣсто да чуя оплакванията на вдовици, на братя и сестри на загинали, които заявяваха, че въ България никакво обезщетение срещу смъртта на тѣхнитѣ близки не е давано. Това нарушение, ако само то бѣше, е достатъчно, за да се отнеме концесията на братя Балабанови. Тукъ има много господа юристи, вещи въ тая област, и мене ми се струва, че тѣ ще ме подкрепятъ, ако кажа, че всѣки смъртенъ случай на работникъ, трѣбваше да влѣче, ако не отнемане на концесията, то най-малкото намаляването на концесионния срокъ. Подобно нѣщо не видѣхме и комисията, която е констатирала нарушението на договора, на този фразантенъ фактъ не се е спрѣла.

Следователно, отнемането на концесията на братя Балабанови и по съображенията, които комисията е изтъкнала, и по съображенията, които азъ се опитахъ тукъ да ви кажа, е едно решение напълно основателно и справедливо. Ние щѣхме да се намираме въ едно много по-благоприятно положение; Народното събрание и правителството нѣмаше да бъдатъ изправени предъ изпитанието да приематъ единъ договоръ, за който иматъ съзнание, че е тежъкъ и съкрушителенъ, ако държавата се интересуваше отъ това ценно народно стопанство, каквото е риломонастирскитѣ гори и ако то не бѣше оставено въ рѣцетѣ на хора, които безконтролно поемаха такива или онаквива задължения. Въ цѣлата тази работа, т. г. народни представители, има една грѣшка; азъ не мога да кажа, че има престѣпления, защото нѣмамъ никакви данни да подозирамъ хората било въ користъ, било въ нѣщо друго, но отъ цѣлата тая работа има тежки послѣдствия. Когато Рилскиятъ манастиръ ликвидирва съ братя Балабанови въ едно време, когато никакво влияние не можеше да измѣни това решение, тогава именно самото управление на Рилския манастиръ приема единъ протоколъ за поправки и добавки, както се каза тукъ отъ г. докладчика, който протоколъ забърка цѣлата по-нататѣшна работа, като даде права на братя Балабанови. Въ изложението на Синода този протоколъ не е намѣренъ за една разумна работа, не е обясненъ и това което е казано за него, самото то хвърля известно подозрение. Синодътъ казва така: (Чете) „Фирмата имъ почна да се подписва „Балабанови и Маубахъ“. — Маубахъ е немско име дошло на помощ на братя Балабанови въ онова време, когато германския шлемъ се разнасяше отъ Балтийско море до Месопотамия. По онова време братя Балабанови имаха съдружникъ нѣкой си немецъ, германца Маубахъ. — Тѣ получили немска поддрѣпа. Чрезъ нея концесионеритѣ получиха поддрѣпата и на Радославовото правителство и специално на горскитѣ и административни власти въ Дунишко; чрезъ сжнитѣ сполучиха да наредятъ щото презъ войната военнитѣ команди да сѣкатъ за тѣхна смѣтка. Считайки, обаче, всичко това — както и въ смѣността е — за времененъ и несигуренъ успѣхъ, концесионеритѣ сполучиха да въздействуватъ на манастиря и Св. Синодъ чрезъ хора, въ които тѣзи дотогава имаха пълна вѣра“. Какъ е станало това въздействие не се уяснява; но въ всѣки случай тукъ е извършена една грѣшка, която безъ да дава нѣкакви особени предимства на братя Балабанови, така поставя работата, че тѣ продължаватъ да считатъ, че иматъ право, а сжщо и въ съзнанието на свѣта остава убеждението, че концесията не е окончателно и безвъзвратно утаснала. Азъ смѣтамъ, че ако ние имахме по-голямъ интересъ, ако не би билъ въ рѣцетѣ на манастиря този имотъ, тази грѣшка едва ли би се направила. Въ онова време, наистина, братя Балабанови сж успѣли да взематъ на своя страна единъ германецъ. Но, каквото и да е било презъ течение на войната, България не можеше да бъде въ едно толкова подлинно положение, за да се поддаде на интереситѣ на този Маубахъ — въ никакъвъ случай това не можеше да бжде. Нашиятъ суверенитетъ все пакъ не бѣше така нахърненъ; ние не бѣхме победена държава, ние бѣхме само съюзници на Германия и, следователно, при едно упорство, и отъ манастирското управление, и отъ правителството, щѣше да се избегне подписването на този протоколъ и не биха се дали никакви по-нататѣшни права на братя Балабанови. Но при този протоколъ, както това се изясни — на подробноститѣ не желая да се спирамъ, за да не ви отекчавамъ — братя Балабанови сж продължили стария начинъ на работа, старото нарушение на условията, невъзпълнение на задълженията, неизпращане докладитѣ, чѣсто работнички прѣдъизпитания, подробности,

които наново сж дали несспоримо основание на манастирското управление да сжже втори пътъ — и този пътъ вече още по-решително — съ братя Балабанови и да счете, че отсега нататѣкъ вече не може по тоя начинъ да се урежда въпросътъ за концесията. И манастирското управление и Синодътъ правилно заставатъ на базата: концесията е унищожена и отъ сега нататѣкъ експлоатацията на горитѣ ще се дава на търгъ, така, както повеляватъ законитѣ на страната и както е тритично. Не може вече да се влиза въ никакви преговори, не може вече да се държи на старото задължение и на старитѣ права; имаме едно ново ясно и чисто положение. Манастирътѣ е дезангажиранъ, той е обявилъ търгъ, ще се произведе този търгъ и по-нататѣкъ ще се извърши процедурата, която въ такива случаи трѣбва да се извърши.

При разглеждането на въпроса въ комисията, а и отъ това, което каза г. докладчикътъ, ние можемъ да дойдемъ до убеждението, че правителството и Синодътъ сж се намѣрили предъ единъ ангажментъ, на който тѣ не могатъ да устоятъ и, следователно, тѣ сж имали възможността само да подобрятъ договорнитѣ условия, да повишатъ цената на материяла, да внесатъ нѣкои и други подобрения, които осигуряватъ по-рационалната и по-съгласна съ лѣсовъдската наука експлоатация и да се явятъ съ този договоръ предъ насъ. Убеждението е, че друго-яче не е могло да се постигне.

Министъръ Х. Калфовъ: Не е само това. Има и юридическа страна на въпроса, която, проучена добре, а не повърхностно, както излагате вие, ще доведе до съвсемъ друго заключение. Обърнете другата страничка.

П. Величковъ (с. д.): Г. министърътъ бърза да характеризира моето изложение . . .

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Питайте Дядядровъ.

Министъръ Х. Калфовъ: Г. Величковъ и г. Кръстю Пастуховъ не благоволиха да дойдатъ въ комисията.

К. Пастуховъ (с. д.): Азъ съмъ се занимавалъ съ въпроса.

Министъръ Х. Калфовъ: Азъ помолихъ въ пленума г. народнитѣ представители, за да избегнемъ излишно губене на време, да дойдатъ въ комисията да чуятъ всички данни, защото не е полезно да изказваме повърхностни мисли; трѣбва да разгледаме фактитѣ и да не профанираме едно положение, което е ясно. Трѣбва да погледнемъ, и на двѣтѣ страни на въпроса: и политическата и юридическата, па ако щете и на моралната човѣшката. Такова е положението. Тамъ трѣбваше да дойдете. Три пъти ви молихъ.

П. Величковъ (с. д.): Г-да! Азъ нѣмамъ никакви причини да влизамъ въ споръ съ г. министра, но азъ, като народенъ представител, имамъ право да протестирамъ, когато той характеризира обидно моята аргументация. Азъ не се спирамъ въ подробности. Съ последното си изявление азъ улеснявамъ правителството, като казвамъ, че то е било поставено предъ известни ангажменти, които не сж му давали възможность да направи нѣщо повече отъ това, което споредъ него, е направено. Правителството е било принудено да се държи въ една рамка при уреждането на този въпросъ.

Даннитѣ, които сж изнесени въ комисията, ми сж известни. Азъ ще се спра съ нѣколко думи не на самитѣ данни — тя е една работа по която споръ не може да се прави — а ще искамъ — и тамъ бѣше моята мисль — да посоча, че и при тия задължения, които държавата има вече, азъ не признавамъ никакви юридически основания на братя Балабанови. И тукъ съ г. министра сме на съвременно различно мнение. Но азъ казвамъ, при положението, въ което е било поставено правителството, какво, споредъ насъ, трѣбваше да се направи? Задължението е да се уреди въпросътъ; задължението е да не се ожети една компания въ която, покрай българскитѣ патриоти Иванъ Балабановъ, д-ръ Сава Иванчовъ, Иванъ К. Балабановъ, д-ръ Александъръ Огняновъ, Георги Т. Балабановъ, Ради Балабановъ, Николай Николаевъ, синъ на стария генералъ Николаевъ, и Александъръ Давидовъ, покрай, казвамъ, тия господа, изпитани български патриоти, има действително и поддѣлници на една чужда държава, за икономитѣ на които ние не можемъ да не държимъ смѣтка. При това положение, какъвъ можеше да

бъде изходът? Насъ ни показватъ този изходъ хора, които се занимаватъ специално съ въпроса, които сж направили подробни изучавания и на които азъ искамъ да се позава, а не да изложка едно мое мнение, защото съмъ профанъ въ тая работа. Специалистите ни казватъ така — тукъ е и юридическата, техническата и научната страна на въпроса — „Отъ какво се оплаква дружество „Порска индустрия“? То се оплаква отъ това, че неговата концесия, която трѣбваше да изтече следъ 20 години, е прекъсната преждевременно. Какво следва“ — не по нашето мнение — нашето мнение е да се отнеме концесията — но какво следва, като правимъ концесия на чуждите интереси, като държимъ смѣтка за съвременното положение на България и специално на правителството? „Следва да се възстановятъ за концесионеритѣ онѣзи права, въ общи черти, които тѣ сж имали съ първиятъ контрактъ. Тѣ иматъ право да експлоатиратъ рилскитѣ гори въ продължение на 20 години. Експлоатирали сж ги 13½—14 години. Какво остава да искатъ? Могатъ да искатъ да се продължи концесионниятъ срокъ, въпреки нарушенията, които сж извършили — нарушения констатирани, нарушения несъмнени — още съ 6 години. Това е юридическото имъ основание“. И азъ бихъ желалъ по тоя въпросъ юриститѣ да кажатъ, това ли е юридическото и така ли трѣбва да бъде или трѣбва да се дава нова концесия. Новата концесия въ разрѣзъ съ всичко право и съ всички законъ. Новата концесия може да се даде по реда, който законитѣ предвиждатъ у насъ. Но това, което можеше да се даде въ „Горска индустрия“, то е да се продължи концесионниятъ срокъ съ толкова години, колкото години тѣ имаха право, по силата на стария договоръ, да експлоатиратъ рилскитѣ гори или пъкъ — да направимъ друга смѣтка — да имъ се даде да изсѣкатъ едно такова количество дървесна маса, каквато, вѣроятно, по изчисленията, тѣ биха изсѣкли, ако концесионниятъ срокъ не бѣше преждевременно прекъснатъ. И тукъ специалиститѣ сж направили подробни изучавания; тѣ говорятъ съ точни цифри, цифри, които не подлежатъ на никакво съмнение, защото това е математика, това не е разсъждение.

Споредъ насъ, следователно, можеше да се постъпи само по този начинъ, за да не излизе отъ положението въ което изпаднахме. Но да се създава единъ новъ договоръ, това е въ противорѣчие съ нашитѣ закони, и такъвъ начинъ на действие не би намѣрилъ партизани въ никоя държава. Та Италия не е страна, въ която тия работи не могатъ да се разбератъ. Ако италианскитѣ народъ даде толкова жертви по брѣговетѣ на Изонцо ако той закопаваше своитѣ синове въ грѣбнитѣ на Пиаве, нима това го правеше за интереситѣ на вѣколко свои капиталисти? Нима тамошното обществено мнение нѣма да разбере, ако се каже: „Г-да! Ние на нашитѣ представители, на нашитѣ индустриалци даваме едни широки права, ние толерираме най-широко тѣхнитѣ интереси, но тогадето ни отъ необходимостта да стѣпимъ нашитѣ закони; недейте ни заставлява, когато имаме законъ, който ни казва какъ се даватъ концесии, да я даваме въпрѣки този законъ“. Концесията е нова, по това не може да има никакъвъ споръ. Това сж даже нови договорни условия и е предвиденъ единъ концесионенъ срокъ отъ 15 години. Отъ къде е вземана тая пращица — 15 години — когато старата концесия е за 20 години? Експлоатирали сж гората 13½—14 години, оставатъ 6 години. Къде е тукъ мърката? Очевидно, тукъ имаме една нова концесия и никакво обществено мнение въ една чужда страна не би внесало въ вина, било на правителството, било на Народното събрание това обстоятелство, че ние сме искали само да продължимъ тѣхния концесионенъ срокъ, а не и да създадемъ една нова концесия. Но т. г. народни представители, има нѣщо друго.

Министъръ Х. Калфовъ: Говорите нелепости, невѣрни работи. (Възражения отъ социалдемократитѣ) Ама не е вѣрно, г. Величковъ. Не сж вѣрни тѣзи работи.

Х. Христовъ (с. д.): Кое не е вѣрно, г. министре?

Министъръ Х. Калфовъ: Седнете си тамъ, ще Ви кажа. Не е вѣрно това, че била нова концесия. Не е нова концесия, старата е.

Х. Христовъ (с. д.): Старата е за 20 години.

Министъръ Х. Калфовъ: Обаче преговаряния ставатъ. Който не е билъ въ комисията, да не говори.

Г. Чернооковъ (с. д.): Нѣма ли право да приказва?

Министъръ Х. Калфовъ: Да плѣщи колкото иска! (Възражения отъ социалдемократитѣ)

Х. Христовъ (с. д.): Това не е плѣщено. Говори се по единъ общественъ въпросъ.

Министъръ Х. Калфовъ: Това не е за моралъ, това е за демагогия. Елате при насъ тукъ.

Х. Христовъ (с. д.): Това сж капиталиститѣ въ България, които могатъ да продаватъ светитѣ обители!

Министъръ Х. Калфовъ: Помолихъ всички, елате въ комисията да чуете! Недейте само да приказвате!

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: (Къмъ социалдемократитѣ) Ако вие бѣхте коректни, щѣхте да питате г. Джидрова, който бѣше въ комисията, какъ стои въпросътъ.

П. Алековъ (с. д.): И азъ бѣхъ, но г. министърътъ на външнитѣ работи трѣбва да бъде коректенъ къмъ народнитѣ представители.

Министъръ Х. Калфовъ: Прекалявате го!

Х. Христовъ (с. д.): Не е Ваша работа. Кой сте Вие? (Тропане по банкитѣ отъ стовориститѣ)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Вие кои сте? Мълчете тамъ!

Х. Христовъ (с. д.): Вие да не сте пратени отъ Бога?

Н. Кемилевъ (д. ст.): Когато питате кой е той, трѣбва да знаете, че той е този, който ви докара тукъ.

Х. Христовъ (с. д.): „Да не говори нелепости“ — какъвъ е този езикъ, г. министре?

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Вие не сте коректни. Спестете комплиментитѣ за васъ си, тѣ вамъ приличатъ.

Министъръ Х. Калфовъ: Елате въ комисията, г-не, недейте бѣга!

Х. Христовъ (с. д.): Тукъ не е казарма. (Квесторъ Х. Цаневъ отива при Х. Христовъ и го приканва къмъ редъ).

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Той (Сочи министъръ Калфовъ) знае повече отъ Васъ. Грѣхътъ му е, че не е билъ въ село да демагогствува.

Г. Чернооковъ (с. д.): Вие нищо не знаете!

Министъръ Х. Калфовъ: А вие повече знаете, нали?

Г. Чернооковъ (с. д.): Въ Камарата трѣбва да има приличие и толерантностъ къмъ мненията.

К. Лулчевъ (с. д.): (Тропа по банката) Г. председателю! Махнете квестора или ще го махнемъ. (Скарване между квестора Х. Цаневъ и К. Лулчевъ)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

К. Лулчевъ (с. д.): (Къмъ квестора Х. Цаневъ) Да се махнатъ отъ тукъ!

Х. Пуневъ (с. д.): Вие сте министри и за братя Балабанови правите скандали! (Пререканията между квестора Х. Цаневъ и К. Лулчевъ продължаватъ)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Ами — за Балабанови ще правимъ скандали!

Г. Чернооковъ (с. д.): Отъ Петко Величковъ ако не сте доволни, не знамъ отъ кого ще бъдете доволни!

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Благодаримъ! (Разправията между К. Лулчевъ и квестора Х. Цаневъ продължава)

К. Лулчевъ (с. д.): (Къмъ квестора Х. Цаневъ) Не можешъ да се намѣвашъ, безъ да е искалъ председателътъ твоео съдействие.

Председателстващ Н. Найденов: (Звъни) Г. Лулчевъ! Нѣма защо да обиждате квестора. Той има право да изпълнява длъжността си.

К. Лулчевъ (с. д.) Никога не съмъ обидилъ. Заявихъ на квестора и сега му заявямъ, че безъ нареждането на председателството не може да идва тукъ. Вие сте, който ще дирижирате квесторитъ. Тъ не могатъ да ръководятъ заседанието; Вие ще го ръководите.

Председателстващ Н. Найденов: Знаемъ, че азъ го ръководя. Когато прежсвате, ще прибегна къмъ квесторитъ. Моля, г-да, седнете си на мѣстата.

Има думата народниятъ представител г. Петко Величковъ.

П. Величковъ (с. д.): Азъ имамъ още малко да говоря. Събравамъ всички подробности, които искахъ да кажа, за да установя предъ васъ, че се касае не до продължение на старата концесия, а до даване на нова. Азъ искахъ да посоча какво казватъ специалиститъ по този въпросъ, искахъ да цитирамъ цѣла редица цифри, които говорятъ, че решението на въпроса за експлоатацията на риломонастирскитъ гори съ новия договоръ нанася една голѣма загуба на това народно стопанство — гората на Рилския манастиръ. Изчисленията, които прави единъ лесничей, сѫ такива, че не могатъ действително да оставятъ човѣка да бѣде спокоенъ, когато се спре на въпроса за тая концесия. Азъ, обаче, нѣма да ги цитирамъ тукъ, ще ги отмина съ надеждата, че предъ съзванието на това Народно събрание стои... (Глъчжа. Пререкание между К. Лулчевъ и нѣкои отъ сговориститъ)

К. Лулчевъ (с. д.): Тогава да приемемъ решението на комисията и да се свърши! Защо го внасяте тукъ?

Председателстващ Н. Найденов: Г. Лулчевъ! Недейте прежсва.

П. Величковъ (с. д.): Г-да! Азъ, казахъ, събравамъ наложението на даннитъ, които даватъ специалиститъ, защото у мене има убеждението, че въ съзнанието на цѣлото народно представителство стои това — че концесията е тежка, че тя носи загуби, че тя носи, може да се каже, нѣщо повече — нещастие за цѣлия онзи край. Не забравяйте, г-да, че ако риломонастирската гора продължи да се експлоатира така нерационално, както досега е експлоатирана, това което манастирътъ или обществото или държавата биха взели отъ концесионеритъ, не ще възнагради онѣзи загуби, които се причиняватъ на имотитъ по течението на рѣката; не ще възнагради онѣзи загуби, които ще последватъ вследствие чрезмѣрното изсичане на гората, загуби, които неминуемо ще последватъ, щомъ като експлоатацията по договора е такава, че отъ риломонастирскитъ гори ще се съче не 40 хиляди кубика дървесна маса — което лесовѣдната наука допуска като едно максимално количество — а ще се съче съ 50% повече. На тая работа не желая повече да се спирамъ, не желая да внасямъ никакво раздражение и смѣтамъ, че съ тѣзи нѣколко думи мога да свърша.

Обаче, г. г. народни представители, накрай азъ трѣбва да ви обърна вниманието на единъ въпросъ, който главно ме накура да взема думата по тоя договоръ — той е, че съ новия договоръ не се създаватъ никакви права на работницитъ, които ще бѣдатъ ангажирани въ експлоатацията на горитъ. По стария договоръ никакви права не бѣха създадени. По новия договоръ сѣщо така никакви права не се създаватъ при очевидното положение, че компанията ще реализира едни голѣми печалби. Въ комисията напаятъ другаръ Джидровъ е направилъ едно съществено възражение въ смисълъ, че ценитъ, на които ще се продава дървесната маса отъ дружество „Горска индустрия“, сѫ цени нищожни. Това възражение е едно сериозно възражение и него ние не можемъ да отменимъ безъ внимание сега, когато азъ искамъ да ви обърна вниманието, че въ договора трѣбваше да бѣдатъ предвидени едни специални възнаграждения за работницитъ, които работятъ тамъ, при случай на злополука, и едни специални осигуровки въ случай на смъртъ, независимо отъ онова, което работникътъ може да получи отъ силата на съществуващитъ у насъ други закони. Концесията — забележете, г-да — дава експлоатацията на горитъ почти по сжщитъ цени.

Председателстващ Н. Найденов: Мина единъ часъ.

П. Величковъ (с. д.): Извинявайте. — Концесията — забележете, г-да — дава експлоатацията на горитъ почти при сжщата цена, при която братя Балабанови я имаха презъ течението на първата концесия: по 2.80 л. златни кубика при грамднитъ разходи, които държавата направи за постройката на желѣзница и които разходи даватъ възможностъ на дружеството днесъ да превозва своя материалъ на нѣколкократно по евтини цени, отколкото го превозваше по-рано. Докато по-рано материалътъ, който се съчеше въ Рилската гора, трѣбваше съ кола да се докарва на Радомиръ, което е единъ грамаденъ разходъ, днесъ, при наличността на една макаръ тѣсна желѣзнопътна линия, концесионеритъ ще иматъ възможностъ да превозватъ своя материалъ много по-евтино, а цената, по която тѣ ще купуватъ тоя материалъ, си остава пакъ почти сжщата, и забележете, че на туй свърхъ отгоре има едно общо покачване на ценитъ на дървения материалъ. При това положение можеше, азъ смѣтамъ, да се издействува и въ тая посока едно подобрение.

Г-да! Азъ не можахъ въ последнитъ минути поради шума, който настана, да следя моята мисълъ, но азъ се надѣвамъ, че съмъ ви далъ една идея за това, което е извършено и че вие разбирате нашето отношение къмъ тая концесия. Ние не желаемъ тукъ да поставимъ правителството въ трудно положение; ние искаме да дадемъ, ако това нашитъ слаби сили позволяватъ, аргументи и на него въ залцитъ на единъ общественъ интересъ. И естествено е, че раздражението съвсемъ си нѣма мѣстото при такива едни дебати.

Г-да! Това е истинското положение. Може въ подробноститъ да има нѣкакви грѣшки, може въ даннитъ да не сме съвсемъ точни, но ние имаме едно положение, което характеризира българския капиталистъ като човѣкъ, който злоупотребява съ стѣпеното положение на българската държава. (Ръкоплѣскания отъ социалдемократитъ). Поне тоя фактъ не бива да се отминава отъ Народното събрание, поне това би трѣбвало да се знае, че една група български граждани, единъ пътъ използвали немското влияние, втори пътъ друго влияние, нанасятъ несъмнени вреди на българското обществено стопанство — нека поне това да се знае. Тукъ се касае значи до констатирането на единъ фактъ; тукъ ще се касае до една атака срещу правителството. Най-сетне, ако въ туй Народно събрание, или въ друго не се постигне едно отхвърляне на договора, нека да се чуе единъ протестъ противъ туй издевателство срещу народнитъ интереси.

Председателстващ Н. Найденов: Има думата народниятъ представител г. Петко Петковъ.

П. Петковъ (з): (Отъ трибуната). Г. г. народни представители! Ако вземамъ думата по този деликатенъ въпросъ, то не е за да преча на политиката на настоящето правителство. Въ това отношение азъ мисля, че Земледѣлската парламентарна група има до сега случаи...

Н. Пждаревъ (д. ст.): Кога?

П. Петковъ (з): ... да докаже, че тогава когато се касае за България, тогава когато се касае за върховнитъ интереси на тая страна, тя не вдига копия срещу оная, които иматъ въ даденъ моментъ задачата да ръководятъ съдбинитъ на тая държава. Така бѣше по тракийския въпросъ. Предъ насъ е сложенъ единъ голѣмъ въпросъ, по който Народното събрание не можеше да не се произнесе. Азъ не съмъ съгласенъ съ г. Кьорчевъ въ това отношение. Азъ твърдя, че Народното събрание трѣбва да се намѣси не само поради аргументитъ, които изложи г. министрътъ на външнитъ работи и поради създадената вече традиция, но най-вече и поради обстоятелството, че се касае за едно вмѣшателство на държавата въ частноправни отношения между Св. Рилска Обитель и едно дружество и че тогава, когато се касае за едно такова вмѣшателство на държавата, не е достатъчно едно решение на Министерския съветъ; това решение не може да не бѣде санкционирано отъ Народното събрание, защото Министерскиятъ съветъ самъ не е въ правото си да посѣга на такива голѣми права отъ частенъ характеръ. Това е, което наложи още първоначално, щото Народното събрание да бѣде латоварено да се занимае съ тоя въпросъ.

Но самата интервенция на г. министра на външнитъ работи тукъ, когато предложението е направено отъ г. министра на земледѣлието, показва, че въпросътъ е отъ много по-голѣмо значение, отколкото е на пръвъ погледъ отъ чисто юридическа гледна точка, и че следователно и поради неговата важностъ пакъ се налага на Народното събрание да се произнесе по този въпросъ.

Въ това отношение, обаче, ще кажа, че колкото и да беше желателно на г. министъра на външните работи въпросът да остане само въ комисията по Министерството на външните работи, той не можеше да не се засегне и въ Народното събрание, толкова повече, че е било позволено на Св. Синодъ да издава дълга една книга „Спора по рило-монастирските гори“, въ която книга той публикува постановленията на Министерския съветъ, говори за задълженията на бившия министър-председател, покойния Стамболийски; говори за вмѣшательството на правителството, и самиятъ Св. Синодъ е, който повдигна завесата, макаръ да я повдига по единъ четоченъ начинъ. Въ едно изложение по спогодбата-договоръ за концесията на рило-монастирските гори Св. Синодъ казва, че на Рилската Св. Обителъ било заловѣдено да подпише, безъ да ѝ се даде възможност да изкаже мнение. Това не е вѣрно. На Св. Синодъ бѣ дадена всичката възможност да изкаже своето мнение въ продължение на дѣколко години. Вѣрно е, че всички тѣзи съображения, които изтъкна г. Величковъ тукъ, сѣ въ голѣмата си частъ прави, т. е. че се засѣгатъ интереситъ на Св. Рилска Обителъ по единъ чувствителенъ начинъ отъ договора. Вѣрно е, че клаузитъ сѣ тежки. Но вѣрно е така също, че още отначалото има грѣшка отъ страна на Св. Рилска Обителъ; вѣрно е така също, че тя имѣ всичката възможност по тия грѣшки да се изкаже досега на нѣколко пъти, и вѣрно е, най-после, че българската държавка въ това отношение е направила всичко възможно, за да запази правата на Св. Синодъ.

Но въпросътъ не е въпросъ само на частно-правни отношения, а е въпросъ сложенъ и политически, вследствие на нѣкои действия отъ страна на въпроснитъ капиталисти, противъ които действия и азъ не мога да не протестирамъ, защото действията на тѣзи капиталисти не могатъ иначе да се нарекатъ, освенъ сѣ думата „предателство“, макаръ много често тая дума да се употребява по единъ начинъ, по който не трѣбва да се употребява. Въ дадения случай, обаче, вследствие пакостята, които се нанася на едно голѣмо национално богатство — тамъ, въ тази гора сѣ милиарди златни лева, които сѣ почти равни или по-голѣми отъ задълженията на България по договора за миръ — не може да не се протестира противъ действията на известни българи за съжаление, които отидоха да си служатъ съ велики държави, за да нанесатъ пакостъ на страната.

Г. г. народни представители! Вѣрно е, че по този въпросъ правителството на Александъръ Стамболийски бѣ пошло известни ангажменти, обаче тѣзи ангажменти не трѣбва да се тълкуватъ така, както се представятъ отъ настоящето правителство. Не е вѣрно, че до датата 9 юний новото правителство е било ангажирано съ единъ проекто-договоръ, по-тежъкъ отъ настоящия.

Обстоятелствата по въпроса за проекто-договора сѣ следующитъ: въ Генуа, когато България се намираше на една отъ най-голѣмитъ международни конференции, въпросътъ за рило-монастирските гори се сложил между българското и италианското правителства. Ние още тогава видѣхме, че въпросътъ не е така, както го представяше Св. Синодъ, но че се касаеше за единъ въпросъ право-криво, на вмѣшательство на наши подданици или не, но за единъ въпросъ, по който правителството на Италия имаше една уставовена политика. По този въпросъ г. министърътъ на външните работи, когато говорѣхъ по нашата външна политика, ме прекъсна и подхвърли за нѣкакъвъ таенъ договоръ. Азъ го попитахъ: мога ли да говоря по този въпросъ и той ми каза, че може. Е добре, вѣрно е, че въ Генуа се сключил единъ договоръ чрезъ размѣна на ноти, вѣрно е, че българското правителство се ангажира на нѣщо, но не да разреши непрямо въпроса въ вреда на Св. Синодъ, а да се създаде единъ независимъ арбитраженъ съдъ, който да се произнесе по дадения въпросъ. Това е то всѣкото задължение на българското правителство, което то пое съ една нота въ Генуа, въ замѣна на което задължение респективно правителство на великата сила Италия се задължаваше съ други две голѣми задължения. Това не беше едно задължение юнилатерално, само на България, а беше едно задължение взаимно, двустранно, като въ замѣна на това задължение — България да създаде единъ арбитраженъ съдъ — италианското правителство се задължаваше да помогне на България по въпроса за излаза на морето и по въпроса за репарациитъ. Когато тѣзи ноти се размѣниха, предъ насъ се слагаше тежката задача действително да рискуваме едно ценно национално богатство.

Д-ръ Н. Сахаровъ (к): Като резултатъ на това — контролъ за плащане на репарациитъ — каква ще да е тази работа?

П. Петковъ (з): Пардонъ. — По този въпросъ ни се даде единъ срокъ отъ нѣколко месеца, които бѣха необходими за насъ.

Г. г. народни представители! На прекъсването, което се направи отъ единъ народенъ представителъ, трѣбва да отговоря, че задълженията между дветъ правителства бѣха изпълнени взаимно. Съкалявамъ, че не мога да прикажамъ повече по този въпросъ, но ще кажа следното нѣщо: по този въпросъ българското правителство въ миналото беше принудено да се намѣси, както и настоящето правителство беше принудено следъ 9 юний да се намѣси. Вследствие на противодействието, което показа Св. Синодъ, въпросътъ не можа да се разреши така, както интереситъ на българската държава въ онова време изискваха — да се разреши въпросътъ въ едно кратко време, а той се проточи, дойде конференцията въ Лозана, дойде слагането на тракийския въпросъ, дойде една нова среща между министър-председателя на Италия, г. Мусолини, и между министъръ Стамболийски и следъ тази среща България трѣбваше да пристъпи къмъ изпълнение на своето задължение. Тогава се назначи една комисия, на която азъ имахъ честта да бъда председател, която комисия се състоеше отъ чиновници при Министерството на земледѣието, началника на отдѣлението за горитъ и юрисконсулта на Министерството на финанситъ. Тази комисия още въ първия денъ разучи основно въпроса и се видѣ, че Св. Синодъ не желае да влѣзе въ единъ път на разбирателство по този въпросъ. Ние видѣхме, че ако се поставятъ дветъ страни да приказватъ една съ друга, дружеството и Св. Синодъ, разбирателство нѣма да се постигне, а външната политика на България изискваше, щото по този въпросъ да се постигне разбирателство. И ние влѣзохме въ отдѣлни преговори първоначално съ дружеството, като между членовѣтъ на комисията, делегирани техници чиновници отъ Министерството на земледѣието и тѣхнитъ представители, се приготви единъ проекто-договоръ върху базата на тѣхнитъ искания, сѣ известни отстъпки, но този проекто-договоръ не беше последната дума на българското правителство и той не значеше нѣкакъвъ ангажментъ отъ негова страна. Следъ това се обърнахме къмъ Св. Синодъ и поискахме отъ него да разучи проекто-договора. Той го разучи спокойно, даде му се всичкото време, нужно да го разучи; поискаха и продължение на срока. Следъ това ние помолихме дветъ страни да се явятъ на една среща. На тази среща присъствуваше и италианскиятъ пълномощенъ министъръ, присъствувашахъ и азъ, като председател на комисията. Въ тази среща се започна дебатирането по проекто-договора. Искамъ да кажа, че този проекто-договоръ, който е намѣренъ, първоначалниятъ, не е окончателниятъ, съ който се беше ангажирано българското правителство; напротивъ, въ продължение на 2—3 дни, 5, 6 и 7 юний м. г., ние разисквахме пунктъ по пунктъ. Имаше много спорни въпроси, Св. Синодъ не беше съгласенъ по въпроса за цената, която действително беше ниска. Св. Синодъ не беше съгласенъ по въпроса за издръжката на персонала, по § 15, по § 18 за дървения материалъ и монастирската горска власт, по въпроса за техническия арбитражъ, по въпроса за прекратяване на дѣлата, по въпроса за ликвидирани на миналитъ спорове, по въпроса за арбитража, който е единъ отъ най-важнитъ пунктове на договора, както и по въпроса за цената. Цената, предложена отъ дружеството, беше извънредно малка и тя оцеляваше интереситъ на Св. Синодъ. Вследствие на това и вследствие на нѣкои и други тежки задължения, които имаше въ предложението на дружеството, ние прекъснахме преговоритъ на 7 юний. Дветъ страни не можаха да се споразумѣятъ и тогава наново се наложи интервенцията на Министерството на външните работи между тѣхъ, за да можемъ да постигнемъ едно съгласие върху една по-удобна база. Като цена отъ Св. Синодъ се предлагаше петъ златни лева, а отъ страна на дружеството — 2½; вървѣше се къмъ тази срѣдна база, която е въ договора — 3.50. На това цѣро се спрѣхме ние на 8 юний съ пълномощния министъръ на Италия.

Другиятъ въпросъ, въпросътъ за арбитража, не само че днесъ не е по-благоприятно разрешенъ, ами азъ съмъ тамъ, че въ това отношение договорътъ е по-тежъкъ. Доколкото си спомнямъ — нѣмамъ данни тукъ, тѣ сѣ въ Министерството на външните работи — по въпроса за арбитража последното предложение беше, и по него ние дебатирахме, щото наборътъ на суперарбитражъ да стане отъ пълномощния министъръ на Италия и отъ министъра на външните работи на България при взаимно съгласие.

Министъръ Х. Калфовъ: Само че той да бъде чужденецъ, а тукъ е българинъ; или председателътъ на Вър-

ховния касационен съдъ, или председателят на Върховния административен съдъ или председател на апелативно съдилище в България.

П. Петковъ (з): По този въпрос се спореше, ние държехме да бъде български юрист и азъ помия много добре, че италианската легация прие, щото суперарбитърът да бъде измежду българските юристи.

Н. Рачевъ (д. ст): Добре че има кой да върва!

Нъкой отъ сговориститъ: Г. Петковъ! Нъма значение това, които говорите. Говорете по въпроса: сте ли за този договоръ или не сте. Вие казахте, че сте за него, следователно, илишно е това.

Председателстващъ М. Найденовъ: (Звъни)

П. Петковъ (з): Азъ искамъ да изтъкна едно, г. г. народни представители. Азъ нъмаме да взема думата, . . .

С. Василевъ (д. ст): По-хубаво шъхте да направите.

П. Петковъ (з): . . . ако не се хвърляха несправедливи обвинения срещу бившето българско правителство.

Н. Рачевъ (д. ст): Не ги опровергавате.

П. Петковъ (з): Опровергавамъ ги напълно.

Н. Рачевъ (д. ст): Съ вашитъ думи, мисли и разсъждения!

П. Петковъ (з): Казвамъ, че условията, до които ние бѣхме дошли на датата 7 юний 1923 г. бѣха почти същитъ, но нишо не бѣше подписано и рѣцетъ на българското правителство тогава, по този въпросъ за условията, бѣха свършени развързани. Но азъ изтъквамъ едно, г-да — знаете положението на българското правителство следъ договора за миръ — че по този въпросъ българското правителство, както миналото, така и сегашното, не можеше да вземе друго поведение, освенъ това, което е взело. Интереситъ на страната, външната политика на страната налагаха както на бившето правителство, така и на настоящето, да вървятъ изъ този път и не можеше да не се дойде до единъ договоръ, който, върно е, не е твърде благоприятенъ за Св. Синодъ, но въ всѣки случай туй, което е могло да се направи отъ българската държава по този въпросъ, въ голѣма степенъ е направено. Азъ не зная, каква е точно днесъ външната обстановка на страната, понеже нѣмамъ всички данни, но самиятъ фактъ, че правителството предлага настоящия договоръ и държи много да бъде той гласуванъ, показва, че по този въпросъ то се намира въ същото положение, въ което сме се намирали и ние въ миналото.

Вследствие на това, азъ заяввамъ, че предложението на правителството по този въпросъ, така както е представено то, ще го гласуваме.

С. Василевъ (д. ст): Групата или само Вие ще гласувате.

Пдрерседателстващъ Н. Найденовъ: Има думата на родниятъ представител г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не за пръвъ път е разглежданъ въ Народното събрание въпросътъ за риломонастирскитъ гори. Последнитъ четири години се правиха нѣколко пъти питания и интерпелации до съответнитъ тогава министри по същия въпросъ и то винаги въ онова време, когато ставаше дума било за анулирането на договора отъ страна на Св. Синодъ, било пъкъ за влизането въ нови слогоди съ представителитъ на дружеството за експлоатацията на риломонастирскитъ гори. Наистина, въ подробноститъ този въпросъ не е билъ разглежданъ въ Народното събрание, но азъ считамъ, че правителството е право, когато сезира съ него Народното събрание. Никакъ не е право това, което г. Кюрчевъ поддържае тукъ въ началото на заседанието — че този въпросъ трѣбвало да бъде решенъ само отъ Св. Синодъ, респективно отъ Министерския съветъ, като изпълнителна власт. Даже въ тази сесия Народното събрание бѣ сезирано съ одобрение на контракти отъ подосенъ характеръ — и това е правилното. Нѣма защо да се изтъкватъ нѣкакви конституционни съображения противъ предложението на правителството да се разглежда този

въпросъ въ Народното събрание. Тѣмъ обратното, ако тази работа бѣ свършена само отъ Св. Синодъ или само съ постановление на Министерския съветъ, съ което да се одобри или да се отхвърли договорътъ, тогава биха произлизали отговорности за правителството. Това е, обаче, формалната страна на въпроса, г-да.

Що се касае до искането на г. министъръ Калфовъ да не се водятъ голѣми дебати въ Народното събрание, това може до известна степенъ да бъде изпълнено, особено следъ като г. Коста Николовъ още преди нѣколко дена тукъ изчерпа фактичката страна на въпроса за взаимноотншенията между Св. Синодъ и братя Балабанови, респективно образуваната отъ тѣхъ компания. Сега отъ това мѣсто, следъ говореното отъ г. Величкова, не остава много да се каже, а напротивъ, би трѣбвало само да се подчертаятъ нѣколко съображения и да се изтъкне по-силно вредата, която ще произлѣзе за Св. Синодъ, респективно за обществения интересъ, който се нахвърлява въ случая чрезъ експлоатацията на риломонастирскитъ гори.

Г-да! Сятамъ също, че раздражението не е оправдано, защото този въпросъ за сегашното правителство е едно наследство, и когато той е едно наследство, нѣма защо днешното правителство да се смущава, особено когато г. Петковъ преди малко изтъкна нѣколко съображения, които били за между четири стени, а споредъ мене, тѣ сѣ публична тайна. И всичко туй, което тукъ се казва, че е за между четири стени, се знае отъ всички гешефтери въ Италия и отъ всички приятели на заинтересованитъ капиталисти у насъ. Недейте се заблуждава, г-да! Не е минала конференция отъ международенъ характеръ, както преди договоритъ за миръ, така особено следъ тѣхъ, въ която да не е стояло на първо мѣсто уреждането на интереси отъ чисто материаленъ характеръ за подданицитъ на заинтересованитъ държави победители, респективно, за държавния фискъ. Затова се налага Народното събрание да бъде сезирано съ този въпросъ и да каже своята дума, освенъ въ случай, ако тритъ комисии, които разгледаха въпроса, бѣха излизали съ едно решение, че договорътъ не се утвърждава и за да не омжчатъ по-нататъшнитъ преговори по въпроса, да се поиска това неутивърждаване да мине въ Народното събрание безъ дебати. Това е, което отъ гледище на целесъобразностъ би могло винаги да бъде препоръчано и това би било много полезно за Св. Синодъ и за богатството, което въ случая е предметъ на експлоатация. Но понеже г. министърътъ на външнитъ работи и г. Рачевъ съ своето изложение, както за самия текстъ на договора, така и за историята на въпроса, казаха, че новиятъ договоръ, който подлежи на утвърждение, трѣбвало да бъде утвърденъ — и затова се предлага да бъде утвърденъ — въпросътъ добива вече свършено другъ характеръ. Въ този случай е наложително, макаръ и кратко, да се изтъкватъ вредитъ отъ договора, както и външното вмѣшателство въ вътрешнитъ работи на България, вмѣшателство, което, впрочемъ самиятъ Синодъ е допусналъ още преди 5—6 години, въ 1918 г.

Г. г. народни представители! Азъ подчертавамъ съ дебела черта туй, което каза г. Петко Величкова, за нерационалната експлоатация на горитъ презъ периода 1902 г. — 1915 г. и особено за абсолютното безгрижие и претъжностъ, които сѣ проявили къмъ живота на многото стотици работници отъ стара България и отъ сегашнитъ нови земи, тогава подъ турска власт, селяни, които сѣ били въ рилскитъ гори на работа. Къмъ туй прававамъ също и моето оцудване и заедно съ това моя протестъ, че комисията; която се е произвасяла въ Радославово време — въ 1915 г. — не е обърнала внимание на този фактъ. По всичкитъ понятия за договоритъ, не само по българското право, а по всички права, се знае, че пътятъ на нарушенията, извършени отъ единъ контрагентъ, който и да е той, е пътъ, който води презъ нѣколко етапи и стига до анулиране на договора и конфискация на залоза. Ние вече чухме г. Коста Николовъ, и г. Петко Величкова. Всѣки единъ отъ васъ разполага съ литература отъ дветъ заинтересовани страни. Нищо не е тайна. Въ този моментъ ние получихме брошура, въ която се съдържа гледището на заинтересованата компания. Прочее, за всичката онази кореспонденция, която е размѣнена между Св. Синодъ и компанията, или брати Балабанови въ началото, за протокола, съ който сѣ произнесли комисията и експертитъ, ние сме уведомени официално, печатно. Никаква тайна по това нѣма. Остава да си направимъ заключението по това, което е изнесено, плюсъ другитъ съвѣтления, изнесени въ комиситъ. Азъ не съмъ билъ тамъ, защото не съмъ членъ на тия комисии, а най-вече, защото въ същото време засе-

даваше бюджетарната комисия и не бѣхъ въ състояние едно-временно да посѣти и тия комисии. Тия съображения, които г. Калфовъ е изнесълъ въ комисията, ще сж отъ характеръ да покажатъ по-голямъ подробности не толкова за отношенията между Синода и нашето правителство, днешно и минало, колкото за намѣсата въ случая на италианското правителство.

Г. г. народни представители! Бихъ ви обърналъ особено внимание върху факта, че преди две години Св. Синодъ въ борбата си съ дружеството за експлоатация на рилските гори бѣ спигналъ до тамъ, че въ своя официаленъ вестникъ „Църковенъ вестникъ“ бѣ обявилъ, отъ амвонитѣ на църквитѣ въ цѣла България да се произнесе проклятие противъ ония българи, респективно братя Балабанови и тѣхнитѣ съдружници, които ограбватъ общественото богатство на Св. Рилска Обитель. Всѣки единъ може да прочете статиитѣ, писани въ „Църковенъ вестникъ“ по този въпросъ, съ подписъ или безъ подписъ отъ редакцията, и въроятно мнозина ще сж присѣкствували или ще сж чули за тѣзи анатеми, тия проклятия, къмъ които прибегна Св. Синодъ като средство за борба, не намирайки други.

Г. Пенчевъ (с. д.): Трѣбваше да ги отлъчи отъ църквата.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Не зная дали не ги е отлъчилъ, но въ всѣки случай, г. г. народни представители, настроението бѣше толкова силно, тъй бѣше очевидно това ограбване, което се вършеше на общественото богатство на Рилската Обитель, щото се прибегна до такова едно средство, което се познава само въ по-далечната история на България и което не мога да зная дали е повторено по нѣкой другъ случай отъ страна на църквата. И тогава въ „Църковенъ вестникъ“ се дадохъ изчерпателни подробни статии върху цѣлото развитие на въпроса. Но и тогава, г-да, азъ бѣхъ и сега оставамъ на мнение, че Св. Синодъ извърши първата грѣшка, когато подтикнатъ отъ Радославовото правителство, прие да влѣзе въ спогодба въ 1918 г. Св. Синодъ, който имаше явното презъ 1915 г., който имаше и протокола, прочетенъ преди малко тукъ, на комисията отъ компетентни люде. Св. Синодъ, ако останѣ на позицията си, може-би и юридическитѣ последици отъ въпроса щѣха да бъдатъ не толкова лоши и тежки, колкото сж днесъ, за да накаратъ преди малко г. Калфовъ да наблегне за лошитѣ последици отъ една присѣда на единъ съдъ. Не зная дали говорѣше за арбитраженъ или за обикновенъ съдъ.

Г. г. народни представители! Веднажъ това сторено — да го наречемъ съ най-меката дума грѣшка — настъпва промѣна. Новово въ 1921 г. Синодътъ дохожда въ съзнание, че експлоатацията продължава все по и по-нерационално, вижда разхищението на туй голѣмо народно богатство и прибѣгва вече къмъ нова борба, като разчита на правителството. Обаче въ туй време се извърши интересно нѣщо: братя Балабанови използваха политическото положение презъ 1915—1918 г. и игнориратъ всѣкакви понятия за буржоазната почтеностъ въ отношенията си къмъ държавата, и особено забравяйки, че сж парламентарни твърде много съ нѣкакъвъ неопетненъ патриотизъмъ въ България, решаватъ да внесатъ въ своето предприятие единъ новъ важенъ елементъ, който да намѣри покровителството на тогавашнитѣ съюзници на България, Германия и въ Австрия, въ лицето на Маубахъ, германски или австрийски подданикъ. Той се явява на сцената да играе роля която братя Балабанови сами не могли достатъчно да играятъ предъ правителството, а именно чрезъ съюзническитѣ отношения между Германия, Австрия и България и стѣненото положение на България тогава да наложатъ своитѣ условия. Туй стана. Не минаватъ две години, даже само следъ една година, ежщото това предприятие, както много други предприятия въ това време, преустройва своята фирма. Въместо германско или австрийско знаме, поставя знаме на единъ победителъ, повишава на помощъ италианското знаме. И тогава вече се явява открито въ ролята си единъ отдавна живущъ въ България индустриалець, Вакаро. Доколкото сѣмъ целъ въ чуждата литература по този въпросъ — забележете, този въпросъ не е само въ канцеларията, за него се писа вече нѣколко пѣти въ пресата — има намѣсени хора съ голѣмо общественно положение отъ Италия. Не зная дали нѣма и нѣкой сенаторъ. Ако бихме могли сега тукъ да прочетемъ кои сж собствено заинтересованитѣ кръгове въ това предприятие, ние ще се убедимъ, че се касае действително за частно-правни интереси на силни чужди подданици, които използватъ своето положение предъ италианския фискъ и италианското правителство. И действително въ Генуа започватъ да третира въпроса, както призна г. Петковъ

преди малко, за излизъ на България на Бѣло море и нѣщо по отношение на репарациитѣ, за да може срещу това България да отстъпи по въпроса за горитѣ. Но азъ питамъ: Св. Синодъ съ ума си ли е билъ, когато е решавалъ да подарява по този начинъ общественитѣ имоти и да се явява въ услуга на поведението на тогавашното правителство въ Генуа, и то въ услуга реална отъ българска страна срещу проблематични резултати? Този сжщиятъ Св. Синодъ ще трѣбва да бѣде запитанъ и категорично да отговори: Св. Синодъ, който е едно постоянно присѣствие на архиепископски събори, има ли право съ своя подписъ да приема ангажменти, съ които подлага на такава експлоатация общественитѣ интереси? Нѣма право, г-да. Въ ексархийския уставъ изрично сж определени правата на Св. Синодъ, тѣхнитѣ граници. Въ измѣненята на ексархийския уставъ, станали досега, не сжществува промѣна въ тая областъ. Св. Синодъ, т. е. постоянното присѣствие на архиепископски съборъ, състоящъ се отъ четирима архиепископа, има определени и ограничени права. За такъва въпроси и даже за по-маловажни трѣбва да бѣде призованъ архиепископскиятъ съборъ, състоящъ се отъ всички архиепископа, който да се произнесе. Нѣщо повече — това е и станало. Архиепископскиятъ съборъ се е произнесълъ въ смисълъ, експлоатацията на риломонастирскитѣ гори да се отдаде чрезъ новъ търгъ — вече при добре уговорени условия съ огледъ на миналата експлоатация, за да не бѣде експлоатацията занаятъ така нерационална, хищническа и грабителска — за да се получатъ повече приходи и, главно, да не се създаватъ, както казахъ и това подчертавамъ, благоприятни условия за една хищническа експлоатация въ полза на частни интереси. Нѣщо повече, г-да. Тукъ, въ Народното събрание, преди 2 години мисли, заседаваше Църковно-народниятъ съборъ. И Църковно-народниятъ съборъ се произнесе по сжщия въпросъ. Това бѣше въ момента, въ който вече се посѣгае отъ моноастирскитѣ гори; това бѣше около момента, когато ставаше пазарилкътъ въ Генуа относително експлоатацията и ограбването на народното богатство. Този втори Църковно-народенъ съборъ, свиканъ следъ четири десетилѣтия отъ първия, който бѣ свиканъ при утредяването на Визархията, каза: не може Св. Синодъ самоволно да сключва подобни спогодби, които бѣха съобщени на събора; не може той да поема ангажменти по отношение на това грамадно богатство; той е длъженъ да се съобрази въ случая съ решението, което ще вземе архиепископскиятъ съборъ, и подъ негова контрола и подъ негова директива да работи. А стана обратното: Св. Синодъ си е присвоилъ права — макаръ да е само едно постоянно присѣствие на архиепископски съборъ — да се произнася върху най-жизненитѣ интереси на църквата, респ. на обществото — върху неговитѣ богатства. Това е втора негова грѣшка, г. г. народни представители, но както тази грѣшка, така и първата — това сж две негови престѣпления. Св. Синодъ, който въ последно време преди 4—5 дена, чрезъ Неофитъ излизе въ в. „Миръ“ съ специална статия по въпроса, улесни нашата задача. Въ тази статия, при това съкратена, недвусмислено се говори, че това не е станало по добра воля. Преди нѣколко минути ние всяки получихте изложението на игумена на манастиря, Архимандритъ Антоний, като представителъ на манастирското братство, въ което има една фраза много характерна: че манастирското братство е подписало договора толкова доброволно, колкото доброволно е подписала България договора за миръ въ Ньой.

Г. г. народни представители! Азъ не мога да разбера, какъвъ е този редъ въ иерархията на Св. Синодъ, та да заставятъ игумена — въпрѣки знанието на въпроса и въпрѣки съзнанието, че това не трѣбва да става — да подпише. Той само една фигура ли е или тукъ се е гонило постигането на една целъ по-друга, която нѣмаже друга е оговорена? Добре, но г. министъръ-председателъ Цанковъ онази вечеръ, въ момента когато за пръвъ пѣтъ се повдигна този въпросъ и когато той първоначално не бѣ съгласенъ да отиде въпросътъ въ комисията, заяви, че по този въпросъ натискъ дипломатически и политически е имало. Азъ още тогазъ казахъ: щомъ такъвъ натискъ нѣма, или щомъ г. министъръ-президентътъ, поне въ тоя кабинетъ, е освободенъ отъ такъвъ натискъ, работата се улеснява: Камерата нѣма да одобри договора, ще се пристѣпи къмъ създаването на новъ договоръ въвъ основа на единъ новъ търгъ, при който най-сетне може да има приоритетъ компанията, която е експлоатирала горитѣ досега.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. Сакаровъ! Работата, че договорътъ бѣше нарушенъ отъ Синода, отъ Рилската Обитель, и трѣбваше въпросътъ да отиде въ съда. Затова игуменътъ приказва приказки.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Сега към това отивамъ, г. министре.

Министъръ-председател А. Ц. Цанковъ: Този господинъ, изгуменътъ, ще си стои тамъ, дето му е мѣстото, ами допѣлъ тукъ да печати разни изложения, което не му е работа. Да не отварямъ сега и за него страница.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. г. народни представители! Не ми е целта да влизамъ въ споръ. Отивамъ тъкмо къмъ последната фаза — е ли изгоденъ или не договоротъ?

Министъръ-председател А. Ц. Цанковъ: Висши магистрати и юристи казваха, че ако монастырѣтъ прибегне къмъ съдъ, ще изгуби процеса. Тѣ забравятъ това.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Истинна, старо римско правило е, че всѣка спогодба, и най-лошата, е по добра, откогато най-добрата пресежда. Затова сж за предпочитане спогодбитѣ. Азъ лично не мога да откажа, че този проекто-договоръ има преимущества предъ миналитѣ. Но сега въпросътъ е, дали тия преимущества съответствувалъ на постѣпнитѣ, които сж извършени отъ Св. Синодъ и отъ правителството въ периода отъ 1921 г. насамъ — отъ миналото правителство на Стамболийски до протокола отъ 1 юний 1923 год., който е сжщността на договора. Г. Петковъ каза, че ще гласува проекто-договора, защото смѣта, че фактически, при даденитѣ тогава условия, не е могло да се постигне нѣщо съществено по-добро. Той говори, може би, съ по-гольма компетентия въ случая, понеже е ималъ възможността да изслуша всичкитѣ страни тогава. Той е билъ председателъ на комисията.

Какво ще излѣзе сега, ако Народното събрание одобри този проекто-договоръ? Ще излезе следното: ще почне той да се прилага и оговорениятъ новъ концесионенъ срокъ ще започне да тече отсега. Между г. министра и Петко Величковъ се повдигна единъ въпросъ, дали е нова концесията или е продължение на старата. Не е въпросътъ въ думитѣ „нова“ и „стара“. Срокътъ е удвоенъ. Тоя въпросъ открива и други въпроси — напр. за времето, когато е било спрѣно съченето на гората и пр. Азъ считамъ за същественъ тоя въпросъ, защото мисля, че и нова концесия да е, и продължение на старата да е, ако речемъ да се водимъ по нашитѣ закони, пакъ можемъ да отидемъ до търгъ. Компанията, обаче, първия пътъ въ 1915 г. вториятъ пътъ въ 1918 г. и третиятъ пътъ въ 1921 г., все е преобразена, е отхвърлила претенциитѣ на Св. Синодъ. Съ други думи, ти си е резервирала права, които мисли да реализира сега чрезъ съдъ. Така изглежда да е, и въроятнo това кара г. министра на външнитѣ работи да смѣта, че положението би се влошило, ако се отиде въ съдъ. Но азъ бихъ искалъ прикѣтствувания тукъ членъ отъ първата комисия, която се е произнесла въ 1915 г., г. Теодоръ Теодоровъ, когото никой не може да обвини, че по тази материя не е компетентенъ, да се произнесе по този въпросъ. Той би могълъ да каже, на какви основания комисията въ 1915 г. е счела, че Синодътъ е въ правото си да анулира договора, поради нарушенията му до тогава — въ 13-годишната експлоатация. Г. г. народни представители! Мнението на тази комисия, което азъ считамъ за основателно, може да се подкрѣпи предъ единъ арбитраженъ съдъ съ суперарбитъръ чужденецъ или български магистратъ, което е по-добро. Когато е дума за юридически аргументи не може да се оспорва, че това мнение на комисията отъ вещи лица българи и то не само юристи, а и специалисти отъ областта на агрономията, може да бѣде база за защита правата на Синода. Протоколътъ на комисията е твърде добре мотивиранъ въ интереса на българското общество, за запазване народното богатство. Експлоатирането му трѣбва да бѣде изгодно за българскитѣ интереси, а не за чуждитѣ, както италианцитѣ искатъ да го направятъ за себе си изгодно.

Азъ питамъ сега: при тия условия, г. г. народни представители, ако Народното събрание одобри договора, нѣма ли да покрие отговорноститѣ?

Г. министърътъ ми показва конституцията — иска да каже, че ще търси отговорности. Г-да! Много отговорности е обещавано да бѣдатъ търсени тукъ, но къмъ тѣхното търсене не се е прибѣгвало или, следъ като сж били потърсени, спирало се е насрѣдъ пътя. Азъ мисля, че тѣй, както сж нашитѣ работи, не отъ вчера, а отъ много години, не ще може лесно да се излѣзе отъ този пингълъ; даже и тия най-добра воля г. министъръ Калфовъ не ще успѣе да наложи нищо за търсене отговорности и за налагане действително наказания отъ виновнитѣ. Сега му е времето за търсене на отговорноститѣ, защото, ако Народното съ-

брание утвърди — по мое мнение, отъ практически съображения — тоя договоръ, смѣя да заявя, че нищо друго нѣма да последва, освенъ това: всички нѣзи, които сж виновни, ще си потриватъ рѣцетѣ и ще се успокоятъ. А такива виновници отъ страна на България има, на първо мѣсто около Св. Синодъ. А най-важното, г. г. народни представители, е, че ще се покрийтъ отговорноститѣ на нарушителитѣ на първия договоръ — братя Балабанови и компаниятѣ, които тѣ по-нататкъ сж образували.

Къмъ м. ноемврий, когато се подписа договоротъ, стана ми известно, че компанията за експлоатация на тѣзи гори била много стѣснена. И тогава тази компания — това се знае добре отъ тѣзи, които по-добре познаватъ кредитнитѣ операции, по-специално на италианската банка „Коммерциале“ въ София — е имала голѣмъ интересъ да се сдобне съ договоръ, за да може съ него на рѣка да си открие съответнитѣ кредити, за да досѣществува. Още тогава, когато не знаехме подробноститѣ на този договоръ, това ми обрѣна силно вниманието. Казахъ си: въ такива случаи държавитѣ помагатъ на своитѣ подданицы; въроятнo и тукъ е възможно. Но понеже не се е знаело каква ще бѣде съдбата на проекто-договора и дали въобще такъвъ ще има, италианскитѣ банки не сж рискували, защото, ако тѣ бѣха дали кредитъ срещу една несигурна експлоатация, може би ще пропаднатъ. Като се поднесе, обаче, договоротъ, тѣ сж осигурени. Отъ това не е ли ясно, че въ този случай италианскитѣ фирми не е заинтересованъ?

Г. Петко Величковъ каза нѣщо за свързката между този въпросъ и репарациитѣ. Ще ми позволите да ви кажа, по репарационния въпросъ, който претендирамъ да познавамъ, следното: държавата въ Съглашението, която най-много настояваше отъ първия до последния моментъ, наистина, съ една малка пауза, да се плаща, това бѣше Италия. И не само да се плаща, но да бѣде сумата, както е предвидена въ мирния договоръ. Въ архивата на Дирекцията на държавнитѣ дългове, както и въ изложенията на парламентарната комисия по контрола на държавнитѣ дългове, всѣки отъ васъ е въ положение да намѣри това, което азъ твърдя.

Министъръ Х. Калфовъ: Не отговаря на истината.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Сега, г. Калфовъ, защо казвате така?

Министъръ Х. Калфовъ: Защото е така.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Вие въроятнo говорите за работи, които сж станали следъ 9 юний или отъ времето на Мусолини, края на 1922 г.

Министъръ Х. Калфовъ: Не — по-рано.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Азъ ще Ви моля да прочетете онуй изложение, което чрезъ м. февруарий 1923 г. издаде българската държавна официално, на български и френски езикъ, въ повече отъ 100 голѣми страници, въ което Вие ще видите всичкитѣ подробности за последнитѣ отъ мирния договоръ върху нашето финансово положение. Тогава Вие ще се убедите, че отъ съглашенскитѣ държави intransigeants бѣха Франция и Италия. Ако въ нѣкой моментъ се е проявило готовностъ за отсрочки или за намаляние, това е било само отъ английската страна. Италианцитѣ — и тукъ именно азъ откривамъ една скоба — действително къмъ тролѣтъта на 1922 г., когато ставаха генуезитѣ преговори, дадоха нота, отъ която се разбираше готовността имъ за разсрочки. Забележете, обаче, че по въпроситѣ за репарациитѣ споредъ договора за мира не може да се вземе решение, ако нѣма единодушие отъ третѣ държави.

Когато не сме видѣли нѣщо реално и когато се постигна чакъ презъ месецъ мартъ 1923 г. споразумението, по което сега се плащатъ репарациитѣ, г-да, азъ не виждамъ да е последвало нѣкакво благоприятствие за българската държавна отъ италианската страна, за да си обяснимъ отстъпкитѣ отъ наша страна, съ които се е ангажиралъ министъръ Стамболийски тогава.

П. Петковъ (з): Г. Сакаровъ! Ако може за една минута само да Ви прекъсна.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Кажете!

П. Петковъ (з): На конференцията въ Генуа за България бѣше най-важно да добие една отсрочка, да не бѣде тя заставена още тогава да изпълнява репарациитѣ. А

къде е Генуа, къде е далата, когато ние подписахме спогодбата по репарациите? Върно е едно, г. Сакаровъ, че дружеството имаше нужда от пари. Но върно е така също, че правителството беше замислило един друг проект, То мислеше да откупи самата концесия отъ една страна и да покравя гръбкитъ на Синода отъ друга страна, да вземе и горитъ. Но въ този път ние не можехме да отидемъ докрай, първо, защото се изискваше много време, съ което ние не разполагахме тогава, и, второ, защото се искаше ангажирането на голъми държавни средства, което кесията на министра на финанситъ тогава не позволяваше да се направи.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. г. народни представители! По онова време, ако не ме лъже наметътъ, народниятъ представителъ г. Григоръ Чепмеджиевъ направи една интервюация или питане. Въ свързка съ това въ парламентарната група на земеделците тогава се беше повдигнала значителна буря за направенитъ отстъпки. Г. г. народни представители! Още тогава, интересувайки се по въпроса, азъ добихъ съобщението отъ няколко души отъ страна на дожибашката парламентарна група, че самиятъ Стамболийски, като имъ е изложилъ какво се иска отъ него, е изказалъ своето голъмо очудване, какъ може Италия да постави такъвъ въпросъ на сцената въ Генуа, когато сж се гледали толкова други голъми въпроси. Нещо повече, г-да, още тогава, разгледайки въпроса за излаза на Бъллото море, се каза въ Народното събрание отъ правителствена страна, че цената на тая отстъпка била висока; тая цена щъла да се види сетне, когато окончателно щъла да последватъ резултатитъ отъ конференцията въ Генуа. Не минаха обаче, два месеца и се разбра категорично, че споразуменията, които бѣха постигнати въ Генуа тогава, не донесоха очаквания резултатъ — морски излазъ за България. Нашиятъ пътъ победителъ прибягна за уреждането на финансово-стопанскитъ въпроси къмъ нови конференции, които до днесъ, струва ми се, наброяватъ две-три десетини отъ началото на договора за миръ, и които още не сж довели до резултатъ, какъвто се стремятъ да създадатъ и въ Англия и въ Италия, особено съ пропагандата на Нити и Кейнсъ и на други, и въ по-малкъ размѣръ, за голъмо съжаление, и въ Франция.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ искамъ да отговоря както на бележката на г. министъръ Калфовъ, така също и на обявленията, които даде г. Петковъ, че фактически нищо друго не излезе до днесъ, освенъ едно: рилскитъ гори ти взематъ, ще ги експлоатиратъ, ще ги разширяватъ, ще ги ограбватъ, и частни лица ще струпатъ богатства. Това сж голъми български патриоти, на които имената преди малко г. Петко Величковъ прочете тугъ; между тѣхъ има голъми отдавнашни юристи и юриконсулти по разни предприятия отъ подобенъ характеръ, както и стари капиталисти у насъ. Тѣ, отъ една страна, и, отъ друга страна, заинтересовани личности, пакъ капиталисти, отъ италиански произходъ — това сж то частнитъ интереси. Италианскитъ, обаче, ще прехвърлятъ предприятието на други отъ Австрия и Унгария. Безмислено ще стане и очакването покровителство отъ Италия.

П. Аленовъ (с. д): Патриоти!

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Но, независимо отъ това, сега, г. г. народни представители изглежда да има нови надежди и нови илюзии въ тая областъ. Азъ мисля, обаче, че и г. министъръ Калфовъ ще е наклоненъ, безъ да го казва, да се съгласи, че следъ договора за Фиуме между Италия и Югославия, следъ тържественитъ актове на присъединяването на Фиуме къмъ Италия, при сегашното отношение на Югославия къмъ България, липсва каквато и да е надежда за покровителство на България отъ италианска страна. Италия не може да застане на две страни. Не може да се допусне, прочее, че сегашното дѣло съ горитъ, сегашниятъ актъ на одобрение проектодоговора ще може да допринесе въ външно политическо отношение нѣщо за България. Недопустимо е, защото стоманенитъ интереси на италианската политика днесъ, както вчера, така и утре, щъма да позволятъ това. Италия сега защитава добре своитъ подланици и чрезъ това и български подланици, за срамъ на последнитъ. Обаче това, което Италия нѣма да направи, то е, че тя нѣма да врьстоса и да пожертвува своитъ империалистически цели, които не сж ождатъ съ илюзитъ, подхранени въ Генуа у Стамболийски.

Не желая да бъда пророкъ — най-сетне, нека се яви нова констелация въ европейската политика, въ която да се услужи на България. Не мога обаче да разчитамъ на тая

надежда, понеже всѣки новъ день носи доказателства, че италианското правителство, както и другитъ победители, водятъ политика за закрѣпяване на своя капитализъмъ и политика империалистическа, спрямо съседни и по-далечни държави.

Остава сега единствената възможность, която трѣбва да се вземе предъ видъ. Тя е, че при анулиране на договора окончателно и отиване въ сѣдилищата, за Синода, въ случая за общественото богатство, се очакватъ много голъми пакости. Но, г. г. народни представители, неужели тия доказателства, които е намѣрила нашата комисия отъ 1915 год., нѣматъ значение за първоначалното нарушение на договора и то на нѣколко пъти, ша даже и тогава, когато се установи, че Св. Синодъ е проспалъ доста дълго време отъ 1902 г. нататъкъ, за да не се ползува отъ клаузитъ на договора при нарушенията отъ концесионера? Това, за голъмо съжаление, е върно и за общини, и за окръзи и за държава. Върно е, че много отъ факторитъ, които сж наговарени да следятъ изпълнението на подобни договори, мижатъ, недовиджатъ, не желаятъ да видятъ това, което става. Дадатъ концесията и отъ тамъ нагоре не се интересуватъ. Това е известно; то беше изнесено въ литературата. Мнозина, които сж били въ Рилския манастиръ, било игумени, било други, свѣтски лица, мнозина, които сж изучавали тоя въпросъ, твърдятъ това. Но, въ всѣки случай, каквито и опущения да има отъ Св. Синодъ, нарушенията, които сж направени отъ братя Балабанови въ времето отъ 1912—1915 г., сж установени. Тѣ сж доказуеми и днесъ; тѣ сж послужили за материалъ, за база на комисията отъ 1915 г. Тѣзи нарушения сж значи неоспорими и трѣбва да гарантиратъ на Синода правото даже въ единъ обикновенъ сѣдъ. И, най-сетне, г. г. народни представители, бива ли, предъ неизвестността за една присѣда или преди да се опитатъ всички средства за да се сключатъ нови договори, следъ единъ редовенъ по нашитъ закони търтъ, да се дари богатството? Това не бива.

И ако речемъ да влѣземъ само съ една дума въ сжщността на договора досега неговата стопанска страна, ние ще си отговоримъ безусловно, че той е хищнически. Но казва г. министърътъ: „Не е ли по-добъръ отъ миналитъ?“ Съгласенъ съмъ, по-добъръ е. Сравнението, което направи г. Рачевъ като докладчикъ, не говори ли истината, че релативно сега условията сж по-добри? Говори. Но, при условията на горската индустрия въ чужбина, при условията на горската индустрия у насъ, въ Родопитъ, въ сравнение съ Рила, при много технически и природни условия, обективно, г-да, много ясно е, че тукъ не се касае за едно оцетяване отъ 5—10—15 процента, а тукъ се касае за едно стопанисване съ цени, които сж действително нищожни, както ги били нарежълъ г. Дзидровъ въ третитъ комисии.

Сега, пита се, може ли Народното събрание, което самъ би се освѣтчили отъ всички данни, могатъ ли третитъ комисии, въ които г. министърътъ на външнитъ работи е далъ по-подробни сведения отъ самата преписка, да вдигнатъ съ спокойна съвестъ рѣка и да кажатъ: ние одобряваме договора и още 15 години дружеството „Горска индустрия“ може да си прави смѣтка, да направи добро богатство, да осигури за себе си приходи, да оцети Синода и общественото богатство? Това, мисля, г. г. народни представители, не може да стане. И ако само нѣкой мотивъ отъ висше държавно съображение въ случая би дирижиралъ нѣкого, той може да бжде оправданъ за себе си, тъй като за сега се иматъ предъ видъ смѣтни, неясни работи и надежди нѣкакви за бъдещето, обаче, реално погледнато, г. г. народни представители, тѣй както сж сложени условията, тѣй както се експлоатиратъ нашитъ гори, напр. въ Родопитъ, тѣй както е цената на дървения горски материалъ, тѣй както сж условията за експлоатация на рилскитъ гори, особено съ улесненията следъ прекраването на тѣснолинейната желѣзница, както и съ улесненията на превода по рѣката — всичко това като се вземе подъ внимание, ние трѣбва да отхвърлимъ този договоръ и да поискаме да се използватъ исканията на нашитъ закони — да дойдатъ да конкуриратъ и ако ще би сжщото дружество да вземе експлоатацията. Само така би били разрешенъ този въпросъ. Така ние нѣма да покريمъ никакви отговорности, така нѣма да си потриватъ рѣцетъ заинтересованитъ капиталисти, така, г. г. народни представители, Народното събрание ще удари печатъ на позвоъ на тѣзи български патриоти, които могатъ да прибѣгватъ до чужденци, единъ пътъ германци и австрийци, сега италианци, за да запазятъ своитъ интереси и да не даватъ петъ пари нито за своитъ религиозни чувства, нито за стопанството, което инте-

ресува църквата и Св. Синодъ, нито за това, което интересува общественото благо.

Прочее, азъ мисля, че Народното събрание ще трѣбва да гласува противъ договора като не прави съ това нѣкаква политика, тъй като този договоръ както казахъ, не е дѣло само на настоящето правителство, а той е уредба на едно наследство отъ далечно минало, въ което сѣ виновни всички ония, които сѣ съдействували за улеснението на бр. Балабанови и по-късно на дружеството „Горска индустрия“.

Азъ ще ви напомня единъ фактъ. Има единъ моментъ въ време на земледѣлското управление, когато две министерства водѣха борба по този въпросъ — Министерството на земледѣлството и Министерството на вътрешнитѣ работи. Единъ министъръ дава съдействие, а другъ противодействува. То бѣше единъ резултатъ, който не трѣбваше да се допусне. Но това сѣ подробности, въ които азъ не желая да влизамъ. Въ всѣки случай, цѣлата тая история е единъ епизодъ отъ голѣма аличностъ на български капиталисти — да ограбятъ безогледно общественитѣ богатства. (Ражоплъскания отъ комунистѣтѣ и отъ нѣкои земледѣлци и социалдемократи).

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръсто Пастуховъ.

Н. Пастуховъ (с. д.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато се сложил най-първо въпросътъ на разглеждане въ Камарата, азъ имахъ случая нажасо да засегна нѣкои отъ неговитѣ интересни страни. Моята целъ днесъ не е нито да влизамъ въ неговото съществуване, нито пъкъ да застана на една позиция, отъ която да хвърлямъ стрели и да уязвявамъ българското правителство. Азъ разбирамъ, че въпроси, които засѣгатъ чужди интереси въ една победена страна, не могатъ да се разрешаватъ само съ огледъ на право и на справедливостъ. Обаче азъ претендирамъ, поне отъ гледище на българскитѣ интереси като се излиза, да ми се даде възможностъ, преди решението на въпроса, да поставимъ правилно самия въпросъ. И за това не мога да спдѣля мнението на г. министра на външнитѣ работи, който желае Камарата да не разисква тоя въпросъ, а да го мине съ мълчание, като се предполага, че тя е придобила нужнитѣ осветления чрезъ своитѣ представители въ съответнитѣ комисии. Азъ мисля, че задачата на едно правителство по подобни въпроси, която е да отстоява въобще българскитѣ интереси, ще бѣде по-добре подпомогната, ако публично, въ една прилична форма, ние имаме възможностъ да се изкажемъ по въпроситѣ, които сѣ внесени на разглеждане въ Камарата.

Говорятъ, че въпросътъ за договора е отъ чисто правно естество, отъ една страна, а отъ друга — че той трѣбва да получи нашето, на Камарата разрешение. Азъ сжко тъй смѣтамъ, че той е чисто правенъ споръ между Рилския манастиръ и дружеството „Българска горска индустрия“, и като всѣки споръ отъ частно право, а не отъ публичното право, би следвало отъ гледище на формалното законодателство, да бѣде разрешенъ по съдебенъ редъ. Най-деликатно и неопредѣлено ще бѣде положението на Събранието въ случая, задачата на което е не толкова да бѣде сѣдия въ единъ конкретенъ споръ, колкото чрезъ законодателни актове и принципи да урежда една материя съ огледъ не на отдѣленъ случай, а на множество случаи, които сѣ възникнали или които могатъ да възникнатъ занаяредъ. По общото частно право и по специаленъ законъ Рилскиятъ манастиръ е признатъ за самостоятелна община. Следователно, за имоти, които сѣ негово притежание, ако и да сѣ обществени, той е властенъ по надлежния законенъ редъ да сключва договори и да ги отдава подъ експлоатация. Така е постигналъ и Рилскиятъ манастиръ. Договорътъ още преди много години е билъ сключенъ, надлежно е билъ утвърденъ, експлоатацията е почнала, а заедно съ това въ течение на експлоатацията сѣ възникнали и препирни. Очевидно е, кой трѣбва да разреши препирнитѣ — това сѣ съдебнитѣ мѣста у насъ. А и самиятъ договоръ предвижда начина за разрешаването имъ: той дава право на манастира и на Синода, когато намѣрятъ, че има нарушение, да унищожатъ договора и да препратятъ другата страна въ сѣдилищата да търси обезщетение въ форма на вреди и загуби, ако тя смѣта, че е въ правото си. Това е разрешението на въпроса отъ гледище на правото. Тъй се е и процедурало въ миналото. И въ такъвъ случай нѣма мѣсто намѣсата нито на правителството, нито на Камарата, нито на които и да било други учреждения, извънъ предвиденитѣ въ дого-

вора или по законитѣ съдебни мѣста, които сѣ компетентни да разрешаватъ тия спорове.

Защо е намѣнена тази позиция? Защо дохожда тукъ предъ насъ въпросътъ? Защо се е намѣсило въ миналото правителството за да го реди? Азъ съмъ убеденъ, че ако България не бѣше въ числото на победенитѣ държави — а и отъ самия този фактъ не следва, че побѣдителитѣ могатъ да упражняватъ по-голямъ пресия въ защита на своитѣ интереси върху правителство и други органи — нѣмаше да дойде работата до посредничеството на българското правителство, а щѣше да стигне до тамъ; или да се спогодятъ дветѣ страни по пътя на взаимнитѣ отстъпки, или ако това не може да стане, заинтересованата страна, другата договореща страна, да се отнесе до сѣдилищата и тѣ да кажатъ своята дума. За менъ не е отъ особена важностъ доводътъ, че юридически манастирътъ не е толкова правъ и че, както казвали нѣкои юристи, ако работата отиде въ сѣдилищата, възможно било манастирътъ да изгуби процеса и компанията да го спечели. Даже и така да би било, като държа смѣтката за други интереси, политически, и като искамъ да предамъ правителството и България отъ прецеденти, които могатъ да бѣдатъ опасни въ бъдеще, азъ бихъ предпочелъ, дори и въ такъвъ неблагоприятенъ за манастира случай, спорътъ да се отнесе до съдебнитѣ мѣста и мека чрезъ едно решение, почиващо на закони и на данни, бѣде разрешенъ този споръ, отколкото да се оставя подозрение, че имаме работа съ едно политическо въздействие върху правителството, което е по-слабата страна, или да се създаватъ прецеденти за вмѣшателство въ чисто наши вътрешни съдебни работи.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ д-ръ Б. Вазовъ)

Азъ държа много на това, при всичко че изповѣдвамъ, какво отъ основа, което азъ съмъ узналъ за работата, нѣмамъ това мнение — че манастирътъ би загубилъ процеса, ако работата отиде по съдебенъ редъ. Моето мнение е, че манастирътъ, по силата на договора, като има право да унищожки договора и да влѣзе въ фактическо владение на имота, си е създадъ едно преимущество предъ другата страна, която, за да оползотвори капиталитѣ си и за да не стои въ бездействие и чака съ години разрешението на процеса по съдебенъ редъ, винаги ще предпочете, за да избегне нещастната роля на ищецъ въ пропаса, да влѣзе въ преговори, да направи нужнитѣ отстъпки, за да върви работата полюбовно до изтичането на концесионния срокъ.

Какво сж казали сега даже и юриститѣ, това не е толкова съществено, защото тѣ сж го казали вече съ огледъ на една новосъздадена позиция, благоприятна за другата договореща страна, а неблагоприятна за манастира, който отъ страна привилегирована, съ по-добри позиции по силата на договора, се обръща лека полека въ страна, която се моли, щото при уреждането на спора свършено да не бѣдатъ занемарени нейнитѣ интереси и освенъ политическитѣ интереси на България, да се иматъ предъ видъ специфичнитѣ и стопанскитѣ нужди на манастирската община. Азъ държа и на мнението на много видни юристи, какъвто е, напр., покойниятъ Каблешковъ, за когото заслужава да споменемъ отъ това мѣсто, че правѣше честь на нашия Върховенъ касационенъ съдъ съ своето безпристрастие, съ своето вѣщо и трудолюбиво изучаване на въпроситѣ и съобразяване на даннитѣ по дѣлото съ съответния текстъ на закона. Тоя виденъ и рѣдѣкъ български юристъ навремето си, задено съ други свои другари, е дошълъ до друго заключение и се изказва въ полза на манастира, като смѣта, че е нарушенъ договорътъ отъ предприемачитѣ и че следователно, при това положение, правилно би постигилъ манастирътъ, ако сметне договора за унищоженъ и препрати другата страна да дѣри вреди и загуби въ случай, че смѣта какво нейнитѣ интереси сж нахърпени. И днесъ, доколкото стѣ изучавалъ работата, не съмъ дошълъ до друго заключение, освенъ до това, че манастирътъ нито е въ едно състояние на безправие, нито е нарушилъ договора — то се знае, че предприемачитѣ винаги злоупотребяватъ съ буквалния текстъ на договора — нито е извършилъ какъвто и да било преступно действие спрямо предприемачитѣ. Напротивъ, дори и миналата година, когато отпразнихме питане къмъ земледѣлското правителство за поведението му по въпроса за рилскитѣ гори, министърътъ на земледѣлството бѣ принуденъ да заяви въ Камарата, че той ще даде нареждане да бѣдатъ изпѣдени работничитѣ на предприемачитѣ, тъй като последнитѣ нѣматъ право, защото договорътъ е обявенъ за унищоженъ. Въ послѣствие, обаче, това министерство влиза въ конфликтъ съ Министерството на външнитѣ работи, което по дипломатически съображения

и, както се обясни тукъ, чрезъ особени разговори, водени въ Генуа, между покойния Стамболийски и италиански представители, е поискано по политически, а не по юридически причини, да се даде съдействие на компанията. И оттогава положението се влошава. Влизатъ други да разпоредятъ въ горитѣ и защитата имъ отъ денъ на денъ все повече се засилва, а другата страна, която е по-правата, се оставя въ едно унизително положение. Прочее, за да дойдатъ днесъ нѣкои юристи до малко по-друго заключение отъ това, до което сж дошли въ миналото тѣхнитѣ колеги, причината на това трѣбва да се търси въ стечението на новитѣ факти и обстоятелства, които сж влошили значително позицията на манастира и го правятъ да дойде въ едно състояние на невъзможност.

Ето защо, споредъ мене — и това е правилното разрешение — юридическитѣ съображения не говорятъ въ полза на приемането на единъ подобенъ договоръ. На юридическитѣ съображения не бива да се дава такава преднина, че да задушаватъ другитѣ съображения, които сж накарали правителството да дойде до това решение, което ни поднася тукъ предъ насъ. Това сж политическитѣ съображения. И когато говоря за тѣхъ, г. г. народни представители, азъ не искамъ да хвърля отговорността върху дневното правителство, на което не принадлежи инициативата при разрешението на въпроса. Лошо направление на по-голямата частъ отъ тая инициатива е било дадено отъ предшественицитѣ на това правителство, отъ Стамболийски. Неговиятъ наследникъ може би ще ни наведе доводи на политическа и друга необходимост, които сж повлияли на убеждението, на съвестта му, надъ юридическитѣ аргументи, и сж го накарала да разреши въпроса тѣй, както го е разрешилъ. Това е моето убеждение.

Но въ такъвъ случай позволете ми да засенемъ, да осветлимъ тази страна, за да уяснимъ позициитѣ на България въ бъдаще, да предпазваме, да се боримъ, а не да поглъщаме само хановетѣ и да не смѣемъ да кажемъ, че сж горчиви, а напротивъ, да ги таксуваме като сладки. Азъ мисля, че ние ще спечелимъ повече, ако си кажемъ истината, такава каквато си е, ако се рисуватъ нѣщата тѣй, както тѣ сж въ действителност, за да не се създаватъ опасни прецеденти. Азъ се лаская дори да вървамъ, че колкото и да е тежко и унижено положението на една победена страна, все пакъ въ дневно време тя не би трѣбвало и не би следвало, и надали ще бъде третирана чисто и просто като колония, за да се удовлетворяватъ интереситѣ на чужденци, основателни и неоснователни, подъ каквато и форма да сж. Ние трѣбва да искаме да повърваме, че и въ чуждитѣ страни победители има обществено мнение, което реагира поради своя манталитетъ и моралъ противъ всеко явно насилие и вмѣшательство въ чужди дѣла, което никога не би възстало противъ насъ, ако работата се уясни, че тукъ се касае до една несправедлива, незаконна, неиздържана юридически кауза, че въпросътъ тукъ не се касае за да защити позицията на една чужда държава като държава, но се касае за позицията на одѣлени лица, които иматъ обичай да се увиратъ въ канцеларии, да хлопнатъ по вратитѣ на представители, за да защитятъ своитѣ лични интереси. Колкото и горчиви халове да гълтаме, колкото и да виждаме, че въ действителност се вършатъ лоши работи, явно незаконни, все пакъ трѣбва да приемемъ, че сж възможни случаи, когато може да се реагира срещу тѣзи актове. И когато ние осветляваме общественото мнение въ странство отъ трибуната на Парламента, чрезъ печата, по дипломатически редъ — чрезъ достойно държане на представителитѣ на победената страна — ще видимъ, че и тѣзи дипломати, и тѣзи правителства, иматъ единъ моралъ, който не имъ позволява да преминаватъ прѣко границиитѣ на явната непочтеностъ и който моралъ ще ги кара да се дърпатъ назадъ, да стѣгатъ юздитѣ на своитѣ подданици и да имъ отказватъ работи, които сж явно незаконни, явно несправедливи и противъ които общественото мнение въ тѣхната страна ще реагира. Азъ мисля, че нашитѣ правителства и министри на външнитѣ работи, чрезъ едно достойно държане и посочване на сѣщността на работата, ще спечелятъ нѣщо. Ние се много мамимъ, ако смѣтаме, че като удовлетворяваме дори и капризитѣ и дребнитѣ интереси на чужденцитѣ, ние вършимъ голѣмата политика на България. Случаятъ съ Стамболийски трѣбва да ни покаже нагледно, колко погрѣшна е тази метода въ управлението на държавата.

П. Петковъ (з): Договорътъ бѣше взаименъ.

И. Пастуховъ (с. д): Нѣма защо, г. Петковъ, да ми се оправдавате и да обяснявате. Азъ бѣхъ тукъ, въ Кама-

рата, когато Райко Даскаловъ, като представител на Външното министерство, получаваше шифрованитѣ телеграми отъ Стамболийски отъ Генуа, въ които телеграми се казваше ясно, че съ сила, по всѣкакъвъ начинъ, поради висши държавни интереси, трѣбва да се наложи на манастира едно решение на въпроса, което правителството е избрало. Райко Даскаловъ заяви публично въ Камарата, че висши държавни интереси повеляватъ правителството да се намѣси въ този частно-правенъ споръ и да се намѣси въ полза не на манастира, а въ полза на другата страна; не за едно справедливо уреждане на процеситѣ и недоразуменията, а чисто и просто за удовлетворяване интереситѣ на капиталиститѣ. Какви сж били тия висши съображения, върховни държавни нужди, Вие сега още по-ясно ги обяснихте отъ трибуната на Камарата. Такава е била висшата политика въ Генуа, която Стамболийски правѣ на различни фронтове и на никой фронтъ не спечели сражението. Той договаря съ Шанцера, той разговаря и съ Раковски, той разговаря и съ представителитѣ на Сърбия — на вси страни дава увѣрениа за защита на висшитѣ интереси на България. На много мѣста прави трампа, раздава български интереси, за да получи нѣщо, но той бѣ излъгавъ отъ всички страни. И въ конкретни случаи той забърка една голѣма каша и нанесе неиздържани пакости на манастирскитѣ интереси, като тури и себе си, и правителството въ едно задѣнено, безисходно положение съ своитѣ лековѣрни компромиси: да дамъ манастирскитѣ гори, да посѣгна върху тѣхъ, за да ми дадатъ излазъ на Бѣло море, да ми защитятъ машиниствата или да извършатъ каквато и да било услуга отъ политическо естество на България. Трѣбва да разберете, г-да: съ защита на дребни частни интереси, чрезъ една политика на такава едно търгаство, България нѣма да спечели предъ чуждия свѣтъ политически позиции. (Ржкоплѣскания отъ социалдемократитѣ), нѣма да завоюва нищо добро, нѣма да издигне своя престижъ. Напротивъ, съ по-голямо основание можемъ да твърдимъ, че чрезъ такви едни лековѣрни отношения и договаряния тя ще остане по-скоро впечатлене въ чужденцитѣ, какво действително ние сме една колония и можемъ да бждемъ залъгвани и изигравани по най-безцеремоненъ начинъ, защото не можемъ да проумѣемъ пружинитѣ на международната политика и да разберемъ нашето собствено положение. Че какъ можа Стамболийски да дойде до това дълбоко и умно заключение, да си въобрази за единъ моментъ, че България ще получи изходъ на Бѣло-море или ще получи защита на машиниствата — една голѣма и сериозна проблема, която затрогва интереситѣ на толкова много държави — съ едни риломонастирски гори, които ще влѣзатъ въ бездѣнитѣ джобове на двама души италиански подданици, че съ тая сдѣлка той ще защити българскитѣ позиции предъ чуждия свѣтъ? И Вие, които сега критикувате позицията на правителството, трѣбва, вървейки по логически пътъ, да разберете, че то е дошло до тамъ по пътя на отстъплението на позиции, пожеже предшественицитѣ му сж отстъпили най-сериозната българска позиция. На българското правителство не е трѣбвало нито да разпореджа съ чужди имоти въ Генуа, нито, ржководено отъ властнически съображения, да се предствялява, че то е необходимото правителство.

П. Петковъ (з): Това не е вѣрно.

К. Пастуховъ (с. д): Покойниятъ Стамболийски, за да получи усмивката на единъ дипломатъ, бѣ готовъ всяко да даде тукъ и да поднесае предъ българския народъ, какво той има мнозинството и трѣбва да управлява още 40 години.

П. Петковъ (з): Азъ твърдя, че ако Стамболийски бѣше послушенъ, нѣмаше да се нанесе пакостъ на България.

К. Пастуховъ (с. д): Не е важно Вие какво твърдите.

Н. Кемилевъ (д. сг): Достагчно е, че ти си билъ председател на комисията, за да се нанесе най-голямата пакостъ на България.

К. Пастуховъ (с. д): Докогато правителствата ни правятъ въшкапката политика на държавата, ржководени отъ вътрешни партизански съображения или отъ лекомислие, и си въобразяватъ, че чрезъ това ще засилятъ позициитѣ на България, ние ще бждемъ отъ денъ на денъ все въ по-пощено положение. (Нѣкои сговористи ржкоплѣскаатъ) Здравомисляцитѣ политици трѣбва да разбератъ, че на-

щата страна, като победена, има да изходи единът мъченик, труденът път съ предпазливост и съ здравомислие, а не съ гафове, и при всёко третиране на каквито и да било въпроси, да изхожда отъ съображения на разумност, а не на лично угодничество, да предпочита общитъ интереси предъ личнитъ и партиинитъ. На времето си още Стамболийски и неговото правителство сж разбрали фалшивата позиция и сж се намъсили съ едно решение на Министерския съветъ, чини ми се отъ 1921 г., съ което одобряватъ позицията на Св. Синодъ. Правителството не е тръбвало да прави подобна грѣшка и да дава основание на чужденцитъ да го смѣтатъ компетентно да се бърка въ частно-правнитъ отношения на странитъ и, следователно, да висятъ надъ него и да го изнасилватъ, за да издаде едно решение въ тѣхна полза. Щомъ правителството е стъпило на тази база на посредничеството, вече е дало основание на другата страна да хлопа по чуждитъ капни и да издействува отмянене на решението на Министерския съветъ. И действително, въ 1922 г., чини ми се, Министерския съветъ, ръководенъ отъ висши държавни съображения, дохожда вече до друго заключение — разрешава въпроса друго-яче. Правъ ли е билъ? Не е билъ правъ. Тръбвало ли е да избере тази позиция? Не е тръбвало.

Още единъ аргументъ имаме за това. Г. г. народни представители! Работата даже не се касае за защита на италиански подданици, на чужди интереси. Защо? Защото дружеството „Горска индустрия“ е българско дружество, не е италианско дружество. Братя Балабанови, които, както се описа тукъ, докогато германцитъ бѣха силни, си избиратъ за ортакъ нѣкой си Маубахъ, за да имъ пратятъ войници да опустошаватъ горитъ, впоследствие преобразяватъ фирмата си въ „Горска индустрия“, чисто българско акционерно дружество, наистина дружество акционерно съ ограниченъ кръгъ акционери. Тукъ се прочетоха 18 имена мисля, но въ сжщностъ тѣ сж по-малко, защото десетъ отъ тѣзи имена сж комай наследници на Балабанови, единъ презъ други, и наследници или зетѣве на Вакаро. Тѣй че въ сжщностъ дружеството се състои отъ Вакаро, италиански подданикъ, който живѣе въ Швейцария, откърментъ въ България и падали нѣкога е живѣлъ въ Италия, отъ братя Балабанови и тѣхнитъ наследници, отъ юрисконсултитъ на дружеството и отъ нѣкой си Гарони, италианецъ, които сж имали за по стотина хиляди лева акции. Ако и да има чужденци, Вакаро и Гарони, обаче трѣбва да правимъ тази разлика, че дружеството не е иностранно, то нѣма седалището си въ Италия, а въ България, и неговитъ представители не сж чужденци въ този смисълъ, че тѣ живѣятъ другаде, въ странство, и оттамъ да сж дошли тукъ да сключатъ сдѣлки, за да минатъ подъ дипломатическото покровителство на своитъ представители. Това сж акционери, а акционеритъ могатъ да се мѣнятъ.

Ето защо българското правителство би имало единъ аргументъ много силенъ да отклони намѣсата на чуждитъ представители подъ този предлогъ, че самото дружество е българско и случайно чужденци се намиратъ въ него като посетители на акции или като членове на управителния му съветъ. И тази позиция не е слаба позиция, не те е пропуснало да направи това.

П. Петковъ (з): То натика Балабанови въ затвора.

Н. Пастуховъ (з. д.): Азъ знамъ, г. Петковъ, каква е сжщността на работата. — Въ България, за съжаление, не сж само тѣзи господа, но мнозина има тукъ, въ София, които се съортачатъ съ чужди фирми, а говорятъ за българско знаме, и подъ покровителството на чужденцитъ експлоатиратъ, а не защитаватъ националнитъ интереси на страната; нито ви позволяватъ да имъ надникнете въ тефтеритъ, нито да ги третираете като обикновени български граждани, а нека въ да използватъ всичко, което може да се използва, за да натрупатъ по-големи богатства. Тѣзи фирми, които не сж изключение и единични, трѣбва да подсъждатъ дори на Народното събрание, то не само да изказва възмущението си противъ тѣзи quasi-патриоти, които носятъ по нѣколко паспорта въ джоба си, които се крнатъ въ нѣколко консулата, но да види, какви мѣрки би могло да вземе — ако не може да реагира противъ сжщноститъ чужденци, то противъ тѣзи ерзацъ чужденци, quasi-патриоти — какви мѣрки би могло да вземе, за да не имъ позволява да оцеляватъ интереситъ на България, да увреждатъ позицитъ на България, да турятъ въ затруднено положение и българскитъ правителства. Защо тия алчни г-да да нѣматъ никакви сѣруполи, та не държатъ за роди-

цата си, да създаватъ мъчнотии на правителството и да предявляватъ България, че тѣ е една колония, съ които чужденцитъ могатъ да се разпореждатъ както си щатъ? Налиятъ повикъ трѣбва да бѣде не само противъ намѣсата въ вътрешнитъ наши работи, намѣсата неоправдана отъ международно гледище, но и противъ този стремежъ на нѣкои наши капиталисти да приематъ двугодданство и тригодданство, за да защитаватъ своитъ интереси. И настоящиятъ случай ни разкрива една много лоша картина — какъ служатъ нѣкои на България и какъ защитаватъ нейнитъ интереси. Прокудени по чл. 4 отъ закона за народната катастрофа за деяния спекулативни, извършени презъ време на войната, и въдушевлявани отъ желание да натрупатъ милиони богатства и да опустошатъ рилскитъ гори, тѣ прибѣгватъ и въ Италия, и въ България до чуждо вмѣпателство и влошаватъ положението на едно българско правителство.

Ето защо, каквото и да бѣде вашето отношение къмъ поставения за разрешение въпросъ, ние не можемъ да не засегнемъ тази негова политическа страна. Моето убеждение е, че мотиви политически отъ такова естество — да се защитаватъ частни интереси, а не да се създаватъ преимущества на България — сж ми изправили въ това положение да се чудимъ какво да правимъ: да гласуваме ли за или да се обявимъ противъ. Но най-малко наша длъжностъ е да изкажемъ болкитъ си, да разкриемъ голата истина, за да се види тѣ и да се разбере, че по тоя начинъ не бива да се каратъ работитъ у насъ. Нека разбератъ и нашитъ външни министри — и не само тѣ — нека разбератъ това и чиновницитъ въ Външното министерство, висшитъ началници, които правятъ голѣми грѣшки и които смѣтатъ за личнитъ услуги на А, на В и на С да вършатъ голѣма политика. Този манталитетъ на нашата гиспа бюрокрация трѣбва да бѣде коренно промѣненъ, трѣбва да се разбере отъ всички голѣми и малки, които ще правятъ политиката на държавата, и думитъ и дѣлатъ на които ще иматъ значение за разрешаването на въпроситъ, че чрезъ една политика на безпрѣкословно подчинение, чрезъ една политика на безусловна угодничество, чрезъ една политика на лековѣрие и на надежди, съ нищо неоправдани, нѣма да създадемъ преимущества за нашата страна; напротивъ, ще и влошимъ положението. Имало е у насъ случан — азъ ги знамъ и всѣки единъ отъ васъ ги знае — когато на чужденци се отказва въ Министерството, да кажемъ, на земледѣлнето да имъ се удовлетворятъ известни претенции. Че то ако вземемъ да удовлетворяваме всички претенции, България ще се обуре на една мушия на нѣколко души и ще бѣде разпокъсана въ единъ много краткъ срокъ. И нашето Външно министерство въ туй отношение трѣбва да почерпи нужната поука. Нѣмамъ за целъ да хвърлямъ укоръ върху когото и да било, но трѣбва да има едно достойно държане, за да се устояватъ позицитъ на страната. Азъ смѣя да вѣрвамъ, че ако днесъ се изнесѣха работитъ тѣй, както стоятъ въ сжщностъ, може би нѣмаше да се настоява отъ другата страна непременно да се сключи такъвъ договоръ, може би щѣхме да получимъ едни по-добри условия при разрешението на спора и посредничеството да се излѣше въ една по-благоотворна форма. Не защитавамъ интереситъ на Синода и манастира, не смѣтамъ калугеритъ за светци, нито имамъ нѣкакви политически връзки съ тѣхъ, но дължеиъ съмъ, понеже това богатство е обществено и понеже има намѣсена политика, да засегна въпроситъ, които сж въпроси не право, на справедливостъ и на политика.

Въ подробноститъ на договора нѣма защо да се влиза. Има известни подобрения. Има подробни текстове, които не могатъ да интересуватъ Народното събрание, особено въ пленума, но азъ мисля, че ние не можемъ да избѣгнемъ да не се интересуваме отъ два сжществени въпроси. Тѣзи въпроси сж възгъ отъ онова, което казахъ: въпросъ за цената и въпросъ за арбитража.

Въпросътъ за цената засѣгнаха другитъ предговоритъ оратори. Сравнително днешнитъ цени, обозначенитъ въ договора не издържатъ критика. Тамъ сж и преимуществата на предприемачитъ. Чрезъ тѣзи цени, ако се приематъ, ще се оцелятъ интереситъ на манастира, тѣй като ще му се отнеме възможността да получи съответнитъ печалби. А такива едни преимущества въ единъ частно-правенъ споръ не би трѣбвало да се създаватъ. Би могло да се избере псцицията — и това е едно юридическо възражение — да не се подновява договорътъ. Договорътъ не единъ път, а два пъти е билъ унищожаванъ, и щомъ е унищожаванъ, той не може да бѣде подновяванъ; може да стане само търгъ за отдаване подъ концесия на тѣзи или онѣзи предприемачи, които ще дадатъ

оферти, изгодни за интереситѣ на манастира. Но това не е стапало и това е едно нарушение отъ гледището на правото.

Засѣгамъ накѣсо втория въпросъ — за арбитража. Г. г. народни представители! Азъ държа на този въпросъ като принципенъ въпросъ. Смятамъ, че България ще си влоши положението, ако създаде единъ прецедентъ, въ частно-правни спорове да се намѣсва една друга властъ, която може да бѣде най-добросъвестната — не искамъ да я таксувамъ друго-яче — най-добросъвестната, най-порядъчната.

Нѣмъ, защо да хвърляме укори върху представителитѣ на чуждитѣ държави. Ние трѣбва да привикнемъ въ България да третираме човѣшки въпроситѣ съ всички лица и учреждения, съ които България трѣбва да влѣзе въ отношения. Ние нѣма да спечелимъ, ако ги таксуваме неоснователно или основателно като несправедливи, като изкудвачи и пр. недостойни и неорилни епитети. Съ това ще влошимъ положението си, тъй като ще накърнимъ европейската чувствителностъ на дипломата, въ когото винаги има човѣщина и който не е свикналъ на нашия речникъ, тоганджийски да се произнасяме по въпроситѣ и да квалифицираме лицата. Въ отношенията си къмъ чужденци, къмъ държави трѣбва да бъдемъ коректни и почтени; ще спечелимъ повече, ако излизаме отъ позицията, че въ своитѣ действия тѣ сж добросъвестни; ако имъ докажаме, че по наше гледище тѣ не сж прави и че тѣ трѣбва да отстъпятъ, за да не накърняватъ било интереси на частни лица, било интереси на държавата, било нейната самостоятелностъ, суверенитетъ и независимостъ — понятия, които могатъ да бѣдатъ проумѣвани въ странство, да бѣдатъ слушани въ всички канцеларии и да произведатъ нужния ефектъ и на общественото мнение, което ние винаги трѣбва да се стремимъ да го спечелимъ. Ето защо, не ме разбирайте криво. Азъ не желая да таксувамъ по единъ най-лошъ начинъ действията, по-стаждитѣ и отношенията на представителитѣ на Италия — една велика сила, съ която ние също тъй имаме всички основания да живѣемъ въ приятелство и да не даваме материята за подозрения въ неоялностъ, въ лошо третиране, за да не пакостимъ умишлено, неумишлено или отъ простотия на налитѣ народни интереси. Напротивъ, ние трѣбва да изхождаме отъ тѣхната добросъвестностъ и да се мъчимъ да ги убедимъ, да установимъ предъ тѣхъ, че прекомбрната защита на частнитѣ интереси въ една или въ друга форма на тѣхни подданици или на фалшиви подданици-българи, които прибѣгватъ до чужди знамена, създава неприятности на правителството, възбужда общественото мнение у насъ, което също тъй не е безразлично за една държава, макаръ тя и да е велика. Въ днешно време държавитѣ иматъ интересъ да държатъ смѣтка за позицитѣ си, за настроенията, които сжществуватъ за тѣхъ и въ най-малкитѣ и въ дивитѣ страни. Ако и да е победена България, всѣка една отъ великитѣ държави се мъчи да докаже, че тя не уязвява българскитѣ интереси, всѣка една се мъчи да спечели общественото мнение въ нашата страна. И Италия, напиримър — съжалявамъ, че се отклонявамъ — съ това държане на войницитѣ си въ време на примирението, което държане бѣ понесено спокойно отъ българския народъ, спечели въ българскитѣ срѣди въ простолоднето, въ народа, който не види въ италианскитѣ войници победители, дошли да си стѣпнаватъ, да вършатъ безчиния и пакости, но видѣ, съ малки изключения, хора, войници порядъчни, които се мъчатъ да избѣгватъ каквито и да било конфликти съ българитѣ. И естествено, такива симпатии, които се създаватъ съ течение на времето въ една страна, не сж безъ значение за мнението на голѣмата държава. Италианцитѣ — въ туй смѣхъ убеденъ — сжко тъй се мъчатъ да ни иматъ на своя страна. И отъ насъ ще зависи твърде много да можемъ да стигнемъ догамъ, ако и победени, да бъдемъ третираны съ достойнство и поне вънкашно да има изгледъ, че съ насъ се отнасятъ като равешъ съ равешъ, а не като господаръ съ слуга. Тѣзи отношения, като господаръ къмъ слуга, отношения на заповѣдничество и на послушание, отъ насъ твърде много ще зависи да ги избѣгнемъ и да приучимъ, да свикнемъ другитѣ да ни третиратъ не както се третиратъ хората въ Авганистанъ, чо да ни третиратъ като европейци и като хора, които се мъчатъ граждански да пораснатъ и да бѣдатъ достойни членове на международното и европейското общество.

Като излизамъ отъ тази гледна точка, чини ми се, че биха ни разбрали, защо ние ще бъдемъ противъ единъ арбитражъ, въ който единиятъ отъ сждитѣ ще бѣде посочванъ отъ представителя на една чужда държава. Г. г.

народни представители! Това става въ защита на частно-правни интереси на едно, както отбѣлѣзахъ вече, чисто българско дружество. Чини ми се, отъ гледището на националния суверенитетъ, на който ние имаме право да претендираме и сме длъжни ревниво да го пазимъ, ние не трѣбва да се съгласимъ да правимъ отклонение отъ общото правило. Както едно време нашата политика се мъчеше да премахне капитулацитѣ, които съставляваха едно явко и опасно вмѣшательство въ вътрешнитѣ работи и уязвяваха сѣдебния престижъ у насъ, ние също тъй не трѣбва да допушаме по никакъвъ начинъ и подъ никаква форма да се отклоняватъ конто и да било отъ предвидения редъ за разрешаване чрезъ редовнитѣ сждилища на всички спорове.

Готови съмъ да направя тази концесия: ако при спорове не трѣбга, по едини или по други причини, да се прибѣгва до обикновенитѣ сждилища, то да се образува единъ арбитраженъ сждъ отъ по-компетентни хора, съ по-къса процедура, който да разреши въ най-скоро време споритѣ въпроси, за да не страда нито едната, нито другата страна. Но въ никакъ случай не трѣбва да се допуска, нито единъ отъ сждитѣ да бѣде посочванъ отъ представителъ на една чужда държава. Този прецедентъ е опасенъ. Г. г. народни представители! Ние скоро гласувахме тукъ единъ законъ, по силата на който по арбитраженъ редъ се разрешаватъ поединчатитѣ спорове, но който отбѣлѣзва арбитража, предвиденъ въ закона на Радославовата Камара отъ 1915 г. за разрешаване частно-правнитѣ спорове между държавата и желѣзнопътнитѣ предприятия. Защо го направихме това? Защото искахме да запазимъ общия принципъ и да дадемъ увѣрение, че въ България сждитѣ сж достатъчно независими, юридически подготвени, обективно и съ достоинство да могатъ да разрешатъ която и да било препирня. Ние сме толкова узрѣли, и отъ това правило не трѣбва да правимъ изключение. Ние имаме въ България нашъ особенъ юридически манталитетъ. Боравимъ съ опредѣлени юридически понятия. Отношенията ни къмъ въпроситѣ сж малко по-други, даже и когато текстоветъ на законитѣ сж едни и сжщи съ европейскитѣ, когато сме ги заимствували било отъ Франция, било отъ Германия. Ние виждате, напир, какви решения се издаватъ срещу България отъ арбитражнитѣ сждилища въ Парижъ; какъ на насъ ни прави впечатление, че се защитаватъ предимно интереситѣ било на трамвайна компания, било пъкъ на други компании, които сж въ процесъ съ българска община, съ българска държава или съ български граждани. Азъ ви моля да не отдавате тѣзи решения на арбитражнитѣ сждилища въ странство на сждийска поквара. Въ тѣхъ взематъ участие лица, видни юристи, видни общественици, които никога нѣма тѣй лековѣрно да погледнатъ на задачата си, за да се изложатъ, било предъ свѣта въ собствената си страна, било предъ самитѣ насъ. Обаче въ тѣхъ има едно обществено мнение, тѣ иматъ единъ манталитетъ, тѣ схващатъ малко по-друго въпроситѣ, отголното ние, тѣлкуватъ договоритѣ малко по-инакъ, отколното ние, и, следователно, наклонни сж въ най-вечето случаи да разрешаватъ процеситѣ благоприятно за чужденцитѣ клиенти и неблагоприятно за България. Недейте създава подобенъ прецедентъ, защото утре българското правителство не ще може да се отърве отъ ходатайства отъ подобно естество. Спорове ще има съ чужденцитѣ постоянно било държавата, било общинитѣ, било частнитѣ лица и винаги ще ни посочватъ прецедента съ рилскитѣ гори, ще искатъ арбитражъ, и правителствата ни ще бѣдатъ безпомощни да защитятъ българската позиция. Защото не е важно само да кажешъ да или не. Чужденецѣтъ сжди за твоитѣ отношения и отъ действията, които сж станали по-рано. Той не държи на това, че предшественикѣтъ ти е билъ партизанинъ или е направилъ грѣшка. Континуитетѣтъ за него продължава въ лицето на българската властъ. Вчера представителтъ на властѣта може да е билъ единъ, днесъ да е другъ, утре да е трети, но за чужденеца, за отношенията му, а особено когато има интересъ, е важно това, шо е станало, а не кой го е направилъ. Отъ гледището на нашата вътрешна партийна политика е сжществено да подчертаваме, че ако предшественикѣтъ А го е сторилъ. Б не е; той само, като е вървелъ логически по този пътъ, е стигналъ до тази лоша позиция. Обаче за чужденеца това съображение не е важно, за него е важенъ фактѣтъ, който сжществува. И ако такива прецеденти продължаватъ да се повтарятъ, това ще бѣде една обидна, едно накърнение на сѣдебната самостоятелна властъ на българското правосѣдие. А ние не трѣбва да допушаме

вмѣшателство въ нашитѣ работи по правосъдието. По-срѣдничеството на властта, политическиятъ съображения не могатъ да отиватъ до тамъ да се учредяватъ арбитражни сѣдилища и да се посочва единъ отъ сѣднитѣ отъ представителъ на чужда държава. Това вече означава, че за смѣтка на политическиятъ доводи, на политическиятъ влияния ние жертвуваме стопанскитѣ интереси било на граждани, било на общини, било на държава, а съ това ще уязвяваме позицитѣ на България.

Ето защо, изхождайки отъ тѣзи съображения, още презъ миналата година ние повдигнахме въпросъ въ Камарата, предъ дружбащата власт, да не се уязвяватъ интереситѣ на Рилския манастиръ, не заради самия манастиръ, но за да не се уязвяватъ по този начинъ косвено и явно позицитѣ на България; да не се дава възможностъ на която и да било страна, да се вмиса въ българскитѣ работи и да не се вмъкватъ нашитѣ правителства въ единъ път на една безпредѣлна услужливостъ, въображавайки си, че вършатъ голѣма политика.

Поставямъ да каже: този път, койго ще изходимъ, е труденъ, мъченъ, но съ достойни отношения, и съ запазване суверинитета, независимостта политическа и стопанска на страната, съ избѣгване на обиди отъ една страна, и гафове отъ друга страна, ние ще можемъ да изплуваме и, доколкото е възможно, да защитимъ интереситѣ на страната.

Ето защо не е правъ г. министърътъ на външнитѣ работи когато толкова много се възбужда отъ думитѣ на онѣзи оратори, които по въпроса иматъ смѣлостта да изкажатъ по-друго мнение отъ онова, което той изповѣдва. Нека бѣде убеденъ, че отъ тѣзи крупни въпроси ние не правимъ дребнава политика. Ако бѣхме консерватори или поклонници, сѣдия на църквата, можехте да ни обвините, че искаме да защитимъ интереситѣ на Синода противъ интереситѣ на България. Нашата позиция не е тази. Ние не желаемъ за каквото и да било и Синодътъ да води борба срещу правителството. Когато трѣбва да се направитѣ отстъпки въ интереса на България, не само Синодътъ трѣбва да ги направи, но ние имаме право да поѣснемъ и върху други блага на българскитѣ граждани, за да спасимъ общитѣ интереси, които ни сж помилни отъ частнитѣ. Нашата позиция не се опредѣля и отъ формализиране къмъ чисто юридическата страна на въпроса. Ние държимъ смѣтка и за политическиятъ съображения. Тѣзи, които ги игнориратъ, умаловажаватъ своята позиция; тѣ унижаватъ дори и насъ, защото единъ народенъ представителъ е недостоенъ за мѣстото си, ако не е получилъ впечатление, че по подобни въпроси има и ще има вмѣшателство. Това е сжщността на работата. Не да отричаме, а да признаваме и да се мъчимъ да изправяме работата — това трѣбва да бѣде нашата позиция. Но азъ оставамъ на убеждението, че можехте да имаме по-други позиции и можеха да се постигнатъ по-други резултати, ако, обаче, не се действуваше тъй погрѣшно отъ миналото правителство, и ако сега се манипулираше по-друго-яче, за да можемъ да издействуваме нѣщо по-хубаво.

При това положение на работата, като държа смѣтка за всички затруднения, които е срещнало правителството

при уреждането на въпроса, не мога, отъ друга страна, да не се подчиня на своето собствено убеждение и да намѣря, че по-предпочтително въ случая е, вмѣсто Камарата да става сѣдия, да предоставимъ въпроса на сѣдебнитѣ мѣста, дори съ рискъ що-годе да се нажърнатъ интереситѣ на манастира, отколкото да се даде възможностъ да се мисли, че чрезъ натискъ, влияние, въздействието могатъ по административенъ и дипломатически редъ по-добре и по-лесно да се защитятъ интереситѣ на една шепа капиталисти.

Отъ социалдемократитѣ: Bravo! (Ръкоплѣскания)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: По този предметъ други не е взели думата, така че обявявамъ разискванията за прекратени. Утре ще вземе думата г. министърътъ на външнитѣ работи и на изповѣданията, следъ което ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Понеже времето е напреднало, ще вдигнемъ заседанието.

Слѣдующето заседание ще бѣде утре следъ обѣдъ, съ следния дневенъ редъ:

1. Одобрение предложението за одобрение постановлението на Министерския съветъ, съ които се разрешава на игумена на Св. Рилска Обителъ да сключи договоръ за даване на концесия експлоатацията на риломанастирскитѣ гори — продължение разискванията;

2. Трето четене законопроекта за допълнителни извънбюджетни (свърхсметъни) кредити къмъ редовния бюджетъ на държавата за 1923/1924 финансова година на обща сума 118.020.000 л.;

3. Трето четене законопроекта за обмѣняване всички касови бонусе и банкноти, печатани въ Петроградъ, Берлинъ и пр., пуцани въ обръщение въ разни времена отъ Българската народна банка;

4. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за пенсиятъ на служителитъ при държавнитѣ и изборнитѣ учреждения;

5. Първо четене законопроекта за насичане 60.000.000 размѣпни алуминиеви монети;

6. Първо четене законопроекта за данѣка бегликъ върху овцетѣ и козитѣ;

7. Второ четене законопроекта за санитарно-ветеринарната служба — продължение разискванията;

8. Първо четене законопроекта за направа икономически къщи и насърчение жилищния строежъ;

9. Първо четене законопроекта за облекчение жилищната нужда;

10. Второ четене законопроекта за отчуждаване здания за държавна, окръжна и общинска нужда;

11. Второ четене законопроекта за дружествата съ ограничена отговорностъ;

12. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение закона за амнистията отъ 10 януарий 1924 г. и

13. Проверка на избори.

Който отъ васъ сж съгласни съ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рака. Болшинство, Събранието приема. Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 20 ч. 15 м.)

Подпредседатели: { Н. НАЙДЕНОВЪ
Д-ръ Б. ВАЗОВЪ

Секретаръ: А. ПИРОНКОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народнитѣ представители: Георги Чернооковъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Владимиръ Дамяновъ, Никола Тарашмановъ, Владиславъ Мариновъ, Христо Поповъ и Пана Ивановъ	1383	Предложения:	
Законопроекти:		1. За одобряване постановленията на Министер-	
1. За измѣнение на чл. 8 отъ закона за трудовата		ския съветъ за отпущане бесплатно желѣзни	
повишность (Съобщение)	1383	релси на общинскитѣ управления на с. Енчевци	
2. За допълнителни извънбюджетни (свръхсмѣтни)		и с. Пчелинци, на Тръвненското градско об-	
кредити къмъ бюджета на държавата за 1923/		щинско управление, на общинското управление	
1924 финансова година на обща сума 126.520.000 л.		с. Врѣбница, Софийска околия и на Селско-	
(Второ четене)	1388	Рѣчкото общинско управление, Дръновска око-	
3. За отгѣняване всички касови бонове и банкноти,		лия (Съобщение)	1383
печатани въ Петроградъ, Берлинъ, Лайпцигъ,		2. За одобрение постановленията на Министерския	
Мюнхенъ и Лондонъ, пуцани въ обръщение въ		съветъ, съ които се разрешава на игумена на	
разни времена отъ Българската народна банка		Св. Рилска обитель да сключи договоръ съ дру-	
(Второ четене)	1386	жество „Българска горска индустрия“ за даване	
		на концесия експлоатацията на Рило-монастир-	
		скитѣ гори (Докладване и разискване)	1388
		Дневенъ редъ за следующето заседание	1405